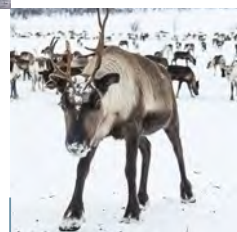

Sluttrapport for Program for samisk forskning II 2007–2017

Program
Samisk forskning II – SAMISK

**Sluttrapport Program for samisk forskning II
2007-2017**

© **Norges forskningsråd 2018**

Norges forskningsråd
Drammensveien 288
Postboks 564
NO-1327 Lysaker
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett:
www.forskningsradet.no/publikasjoner

Programmets hjemmeside:
www.forskningsradet.no/samisk

Foto omslag: Lite bilde fra bussholdeplass: Marie Louise Somby. Øvrige bilder: Shutterstock

Oslo, januar 2018

ISBN 978-82-12-03654-3 (pdf)

Forord

I februar 2007 godkjente Styret for Divisjon for vitenskap programplanen for Program for samisk forskning II. Et hovedmål for programmet har vært å styrke samisk forskning, både når det gjelder kvantitet og vitenskapelig kvalitet. Programperioden løper fra 2007 til 2017.

I samsvar med retningslinjene for programdrift har programstyret utarbeidet denne sluttrapporten. Programmet har riktignok fra 2016 blitt innlemmet i Forskningsrådets nye kategori "løpende programmer", som har andre rapporteringsrutiner, men programmet sluttrapporterer likevel for sin formelle programperiode. Fra 2017 starter et nytt program for samisk forskning, som vil bli planlagt i overensstemmelse med det nye konseptet.

Foruten en omtale av aktivitetene og en presentasjon av høydepunkter i prosjektporteføljen så langt, inneholder sluttrapporten en samlet vurdering av programmets resultater og en oversikt over hva programstyret ser som utfordringer for et nytt program for samisk forskning. I vedlegg følger en detaljert redegjørelse for hvordan programmet har håndtert habilitetsproblematikken, en oversikt over utlysninger og tildelinger fordelt på år og en prosjektkatalog.

I overensstemmelse med det nye programkonseptet skal det utlyses midler til samisk forskning hvert år. Den siste utlysningen i dette programmet var senhøstes 2016, og tildelingene ble foretatt i 2017. De er tatt med i statistikkene og i prosjektkatalogen, men er ellers ikke omtalt.

Mange vitenskapelige publikasjoner kommer ett eller to år etter at prosjektene er avsluttet. En rekke prosjekter i programmet startet så sent at det ikke foreligger resultater ennå. For den siste delen av programperioden har programstyret følgelig vurdert programmets resultater på grunnlag av analyser av prosjektporteføljen og resultatet av utlysningene.

Nærmere informasjon om programmet finnes på programmets hjemmeside:
www.forskningsradet.no/samisk

Oslo, 20. desember 2017
Kari Morthensen
tidl. programkoordinator

Innhold

Forord	2
Innledning.....	4
Økonomi.....	4
Aktiviteter.....	5
Viktigste aktiviteter i programperioden	5
Nøkkeltall, aktiviteter	9
Administrasjon	9
Resultater.....	9
Høydepunkter og funn.....	9
Resultatindikatorer	13
Samlet vurdering og utfordringer framover	13
Samlet vurdering av framdrift, måloppnåelse og nytte	13
Utfordringer framover	17
Utvikling av langsiktig forskning av høy kvalitet om samiske forhold	17
Rekruttering av samer til forskning og utvikling av samisk som vitenskapsspråk	18
Nettverksbygging og internasjonalisering.....	19
Kompleksitet og mangfold i det samiske samfunnet.....	21
Formidling.....	22
Habilitet	22
Vedlegg	24
Vedlegg 1: Om habilitetsproblematikken i programmet	24
Vedlegg 2: Oversikt over utlysninger og tildelinger	28
Vedlegg 3: Prosjektkatalog	31

Innledning

Navn på programmet: Program for samisk forskning II (P-SAMISK)

Programmets hovedmål: Å styrke samisk forskning, både når det gjelder kvantitet og vitenskapelig kvalitet. Se videre under avsnittet om aktiviteter.

Virkeperiode: 2007-2017

Programstyre: **2007-2012**

førsteamanuensis Bjørn Bjerkli, Universitetet i Tromsø, leder
professor Bjørg Evjen, Universitetet i Tromsø, (2007-2009)
professor Astri Andresen, Universitetet i Bergen (2009-2012)
universitetslektor Anni-Siiri Länsman, Uleåborgs universitet
professor Nils Oskal, Samisk høgskole (2007-2011)
professor Gunvor Guttorm, Samisk høgskole (2011-2012)
virksomhetsleder Kjersti Schanche, Varanger samiske museum
(senere prosjektleder ved Sametinget)
professor Per Selle, Universitetet i Bergen
professor Mikael Svonni, Umeå universitet, (2007-2008)
professor Lars-Gunnar Larsson, Uppsala universitet (2008-2012)
seniorrådgiver Torvald Falch, observatør for Sametinget.
avdelingsdirektør Máret Guhttor, observatør for Arbeids- og inkluderingsdepartementet

2013-2017

professor Per Selle, Universitetet i Bergen, leder
seniorforsker Oddmund Andersen, Árran
professor Astri Andresen, Universitetet i Bergen
professor Gunvor Guttorm, Samisk høgskole (2013-2015)
dosent em. Asta Balto, Samisk høgskole (2015-2017)
professor em. Lars-Gunnar Larsson, Uppsala universitet
direktør Anni-Siiri Länsman, Uleåborgs universitet
museumsleder Marit Myrvoll, Várdobáiki samisk senter
seniorrådgiver Nancy Vibeke Olsen, observatør for Kommunal- og moderniseringsdepartementet
seksjonssjef Ann Irene Sæter, observatør for Sametinget

Økonomi

Programmets finansieringskilder: Kunnskapsdepartementet, og i tillegg Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2007-2009), Fornyings- og administrasjonsdepartementet (2010-2013), Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2014-2017)

Totalt disponibelt budsjett i perioden 2007-2017: 134 millioner (11,8 av disse er brukt til prosjekter bevilget av program I som løp over i program II sin virkeperiode.)

Det følgende omtaler i hovedsak de forskningsbevilgningene (forskerprosjekt, postdoktor- og doktorgradsstipend) som er gitt med bakgrunn i programplanen. Det dreier seg om 40 prosjekter. I tillegg har programmet gitt midler til tre forprosjekter, to planleggingstiltak, seks publikasjoner, fire årganger av Samisk vitenskapelig tidsskrift og 17 arrangementer, herav fire i tilknytning til forskerprosjekter.

De forpliktelsene som programmet overtok fra Forskningsrådets forrige program for samisk forskning, er ikke tatt med her, selv om de også bidrar til å belyse temaene i det nåværende programmet.

Aktiviteter

Viktigste aktiviteter i programperioden

Programmets hovedmål, å styrke samisk forskning, både når det gjelder kvantitet og vitenskapelig kvalitet, er utdypet slik i programplanen:

- fremme langsiktig forskning av høy kvalitet om samiske forhold
- bidra til rekruttering til samisk forskning på alle nivåer
- bidra til rekruttering av samer til forskning
- bidra til å utvikle samisk som vitenskapsspråk fremme forskning som ser samisk forskning i sammenheng med den øvrige forskningen om urfolk
- fremme forskning som utnytter det potensialet som ligger i internasjonale forskningsrelasjoner
- støtte flerfaglig og annen forskning som anvender, kombinerer og utvikler ulike faglige, teoretiske og metodiske innfallsvinkler
- fremme forskning som belyser kompleksiteten og utviklingen i de samiske samfunnene
- støtte forskning som undersøker relasjonene mellom det samiske samfunnet og majoritetssamfunnet
- fremme forskning om samenes forståelse av natur- og kulturprosessene i nordområdene

Som et verktøy til å nå delmålene etablerte programmet sju tematiske prioriteringer:

- språk, tradisjonell kunnskap, muntlige tradisjoner og litteratur
- kulturuttrykk
- demografi og befolkningsutvikling
- levekår og livskvalitet
- barn og ungdom – oppvekstvilkår og selvartikulering
- den moderne samiske samfunnsbyggingen
- ressurser og rettsforhold

På grunn av programmets begrensede budsjett har programstyret først og fremst satset på å finansiere forsker- og rekrutteringsprosjekter og formidling på grunnlag av innkomne søknader etter utlysning. Programstyret har i liten grad initiert egne tiltak, noe som også henger sammen med habilitetsutfordringer (se punktet om habilitet).

Programmet har hatt både strukturelle og tematiske målsettinger. De strukturelle er forsøkt oppnådd gjennom søknadstypene og stor vekt på formidling. Alle utlysningene har omfattet

formidling, men det har variert noe hvilke formidlingstyper de har omfattet: arrangementsstøtte, publiseringsstøtte eller begge deler. Sju utlysninger har omfattet doktorgradsstipend, seks har omfattet postdoktorstipend. Støtte til forskerprosjekter har vært utlyst åtte ganger.

De første par årene utlyste programmet alle temaene i programplanen uten å henlede oppmerksomheten på bestemte felt. Det ble gjort for å kartlegge bredden i forskningsvirksomheten i miljøene. Fra 2009 begynte man å løfte fram enkelte tema og signalisere særskilt interesse for dem, men fortsatt ble hele temabredden utlyst. Hensikten med ikke å begrense utlysningene til særskilte tema, var å sikre at man fikk inn et tilstrekkelig antall søknader til å kunne utdele midler selv om det skulle vise seg å være liten interesse for enkelttemaer. Den første tematiske føringen var en etterlysning av forskning på sør- og lulesamiske forhold, på bakgrunn av et ønske fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, og forskning på og bruk av samisk som vitenskapsspråk. Det resulterte i at programstyret kunne sette i gang fire prosjekter innenfor de temaene man etterlyste.

For 2010-11 la man vekt på de samme temaene, og dessuten barn og ungdom. Det førte til innvilgelse av tre prosjekter som omhandlet barn og ungdom.

For 2014 fortsatte man med å vektlegge sør- og lulesamiske forhold, barn og ungdom, men dessuten Norden og nordområdene, sirkumpolare sammenlikninger og demografi. Tre prosjekter med tema fra Norden og nordområdene ble innvilget, og dessuten ett språkprosjekt og ett som blant annet omfattet ungdoms selvartikulering.

For 2015 og 2016 har utlysningene lagt vekt på internasjonale, komparative problemstillinger i urfolksforskningen. Resultatet er støtte til fire slike prosjekter. Denne vektleggingen ble videreført i utlysningen for 2017, og også denne gangen ble fire prosjekter innvilget.

Ved nesten alle utlysninger er det også blitt innvilget søknader med temaer som ikke var spesielt vektlagt. Dette viser at utlysningsstrategien, med kombinasjonen av hele den tematiske bredden og oppfordring til søknader på bestemte tema, har vært vellykket.

Formidling

Programmet har også hatt som mål å bidra til god formidling (også publisering) av samisk forskning, konkretisert slik:

- Bidra til generell heving av kunnskapsnivået når det gjelder samiske forhold gjennom variert allmennrettet formidling.
- Bidra til nasjonal og internasjonal posisjonering av samisk forskning ved formidling på flere språk.
- Bidra til formidling av forskningsresultater som kan være til nytte for beslutningstakere både i samisk og norsk politikk og offentlig forvaltning.
- Bidra til formidling av forskningsbasert kunnskap om samiske forhold til det samiske samfunn, også gjennom formidling på samisk.

Arrangementer i programstyrets regi

Programmet har arrangert tre konferanser og to seminarer.

Den første konferansen ble arrangert ved Samisk høgskole i Kautokeino 26. og 27. november 2009. Den samlet omtrent 70 deltakere. Hensikten var å få presentert ulike prosjekter som programmet finansierer, men også å skape debatt om programmet. Konferansens faglige program var delt i fire bolker med hvert sitt tema: Samisk kunst, samisk valgforskning, tradisjonell

kunnskap og landskapskunnskap, og samisk som vitenskapsspråk. De fleste av prosjektene var nystartet, så det var mer planene enn forskningsresultater som ble presentert. I debatten ble det blant annet fokusert på problemer knyttet til utvikling og bruk av samisk som vitenskapsspråk.

Programmets midtveiskonferanse ble holdt ved Universitetet i Tromsø 27. og 28. november 2012, og også denne samlet ca. 70 deltakere. Programstyreleder Bjørn Bjerkli oppsummerte programmets første periode som vellykket, men ønsket seg flere samiske rekrutter, mer bruk av samisk som forskningsspråk, mer internasjonalt samarbeid og mer forskning på barn og unge.

Oppsummeringskonferansen for programmet ble holdt i Bodø 26. og 27. april 2017. Hensikten med konferansen var dels å presentere en del av den forskningen programmet har finansiert, dels å løfte fram aktuelle problemstillinger og debatter i det samiske samfunnet. Konferansen samlet ca. 60 deltakere, og foredragsholderne kom fra Norge, Sverige, Finland og Canada. Det ble lagt vekt på grenseoverskridende og sammenliknende forskning og problemstillinger, bl.a. pitesamiske tradisjoner, forholdet mellom samene og de nordiske statene og det norske og det svenske sametingets rolle og posisjon i samfunnet.

Programmets første *seminar* ble arrangert i Trondheim 26. og 27. mai 2011. Her ble det dels fokusert på særskilte vitenskapsteoretiske utfordringer knyttet til formidling av samisk forskning og dels på praktisk informasjon (hvor formidle – og hvordan?). Den enkelte stipendiat fikk veiledning om hvilke formidlingskanaler og –former som kunne egne seg for hennes prosjekt. Seminaret samlet sju stipendiater av ni relevante.

Det andre seminaret, i sørsamisk språk, ble holdt 22.-24. september 2011 på Snåsa, arrangert av Saemien Sijte på oppdrag fra programstyret. Bakgrunnen var den relativt lave interessen programmet har opplevd når det gjelder forskning på sørsamisk språk. Seminaret samlet over 90 deltakere. Emner som ble tatt opp, var blant annet sørsamisk språk og språkundervisning generelt, distanseundervisning, tospråklighet og sørsamisk litteratur. En del av hensikten med seminaret var å få etablert et nettverk for forskere på feltet.

I tillegg til formidling finansiert av prosjektenes egne budsjetter har programmet tildelt midler til arrangementer og publikasjoner etter søknad. Arrangements- og/eller publiseringsstøtte har vært elementer i alle utlysningene.

Arrangementsstøtte

Særlig Samisk høgskole har benyttet seg av denne muligheten til å bygge opp fagmiljøene sine i språk og litteratur. Før 2010 gikk all arrangementsstøtte til høgskolen. Av de 17 tildelingene til arrangementer har 6 gått til språk- og litteraturseminarer og -seminarrekker ved Samisk høgskole, både lokale og nordiske arrangementer, og til nettverksbygging i urfolksonomastikk med utgangspunkt i høgskolens språkvitenskapelige miljø. I 2010 markerte programstyret 100 års-jubileet for utgivelsen av Juhan Turis bok "Muitalus sámiiid birra" ved å gi støtte til ett arrangement ved Samisk høgskole og ett ved Universitetet i Tromsø. Ut over dette har Saemien Sijte fått støtte til et sørsamisk stedsnavnseminar. Universitetet i Tromsø har fått støtte til en internasjonal konferanse og en workshop i arkeologi, Høgskolen i Finnmark til en internasjonal workshop i pedagogikk, Norut Alta til en konferanse om samepolitikk med særlig fokus på Finnmark fylke, og Universitetet i Bergen til en avslutningskonferanse for prosjektet «Photography in Sami Culture».

Fire av tildelingene er gitt i tilknytning til hovedprosjekter, men som separate bevilgninger.

Publiseringsstøtte

Forlaget Davvi Girji har fått støtte til å utgi en doktoravhandling i kunsthøgskolen på samisk. Resten av de åtte tildelingene har gått til Samisk høyskole. Programmet har finansiert publisering av samiskspråklige arbeider i duodji og språkvitenskap, hovedsakelig på master- og doktorgradsnivå, i tillegg til fire årganger av *Sámi dieđalaš áigečála* (Samisk vitenskapelig tidsskrift - SVT). Programmet overtok dessuten forpliktelsen for en bevilgning til tidsskriftet som det forrige programmet hadde gitt. Tidsskriftet har i tillegg fått støtte fra Forskningsrådets publiseringsutvalg for humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning.

Programstyret har ønsket at tidsskriftets søknader primært skulle behandles av Forskningsrådets publiseringsutvalg for humaniora og samfunnsvitenskap, etter ordinære kriterier for tidsskriftstøtte. Publiseringsutvalget har imidlertid funnet det vanskelig å bruke de vanlige vurderingskriteriene, særlig når det gjelder antall abonnenter, på dette tidsskriftet. I 2010 ble programstyret og Publiseringsutvalget enige om at søknader fra SVT skulle behandles av Publiseringsutvalget på grunnlag av utvalgets kompetanse på tidsskriftstøtte og muligheter til å sammenlikne med andre tidsskrifter. Senere har SVT kommet inn på statsbudsjettet, og programstyret besluttet at publiseringsstøtte for tidsskrifter ikke lenger skulle være en aktuell søknadstype i programmet.

Internasjonalt samarbeid, tematikk og formidlingsspråk

I takt med Forskningsrådets økende vektlegging av internasjonalisering har også dette programmet oppfordret til dette i utlysningene, med vekt på generell urfolksforskning med utgangspunkt i det samiske. Internasjonalt prosjektsamarbeid i prosjektene har tatt seg litt opp, men selv samarbeidet med tilsvarende miljøer i andre nordiske land er fortsatt begrenset.

Internasjonaliseringstiltak støttes i hovedsak gjennom prosjektbevilgningene. Ettersom samene har felles kultur og relativt like språk på tvers av Nordkalotten, har en rekke prosjekter internasjonale (dvs. nordkalott-)perspektiver. Over 20 av de 39 forsker-/postdoktor-/dr.grads-prosjektene omfatter konkret internasjonalt samarbeid, flere med aktiv deltakelse fra utenlandske forskere, i tillegg til deltakelse i internasjonale nettverk og enkelte med opphold ved utenlandske forskningsinstitusjoner. Bare fire av prosjektene ser ikke ut til å ha internasjonale kontakter, det har stort sett sammenheng med prosjektenes tematikk.

En undersøkelse av språk i formidlingstiltakene i prosjektene pr. 2016 viser at det har foregått like mye formidling (bøker, artikler, og foredrag) på engelsk (226 tiltak) som på norsk (225). Det er skrevet mer på norsk (83 artikler) enn på engelsk (49 artikler), men det er holdt flere foredrag på engelsk (174) enn på norsk (139). I tillegg er prosjektresultatene formidlet på fransk, tysk, russisk, polsk, dansk og svensk.

De finansierte arrangementene har klare internasjonale vinklinger, både når det gjelder deltakelse og tematikk.

Når det gjelder doktorgradsstipendiatene, har to stipendiater avlagt doktorgraden i Storbritannia, en i Danmark, en i Finland, og to har hatt lengre utenlandsopphold. Flere utenlandsopphold er under planlegging, men samlet sett kunne nok stipendiatene med fordel hatt mer internasjonalt samarbeid. Her er det likevel viktig å ta utgangspunkt i det enkelte prosjekt og ikke presse stipendiatene inn i ordninger som ikke nødvendigvis er produktive og som kan sinke gjennomføringen.

Flere prosjekter omfatter internasjonale urfolksperspektiver. Internasjonalt samarbeid mellom urfolk viser at de kan ha mye å lære av hverandres erfaringer når det gjelder globaliseringsprosesser innenfor språk, kultur og utdanning. Også sammenliknende forskning på forholdet mellom urfolk og majoritetssamfunn vil være av stor verdi. Hva er likheter og forskjeller i politiske system av ulik type?

I 2012 kom Kunnskapsdepartementets utredning "Langs lange spor", om samisk forskning og høyere utdanning. Utredningen foreslo at det skulle etableres en nordisk samisk forskerskole for å kunne bidra til å internasjonalisere samiske forskerutdanning og heve kvaliteten på utdanningen. Programstyret nedsatte et utvalg med representanter for relevante nordiske forskningsinstitusjoner som har utredet spørsmålet. Interessen for en slik forskerskole viser seg å ikke være stor og støter på store institusjonelle utfordringer knyttet til organisering og finansiering. Arbeidet blir derfor ikke videreført i denne programperioden, men er selvsagt et område det nye programstyret kan og gjerne også bør se på med nye øyne.

Nøkkeltall, aktiviteter

*Antall forskerprosjekter: 29. Ni av dem omfatter stipendiater.
Antall doktorgradsstipendiater: 17, herav 12 kvinner, 3 menn og 2 foreløpig ubesatte stillinger
Antall postdoktorstipendiater: 6, herav 4 kvinner og 2 foreløpig ubesatte stillinger
Antall deltakende institusjoner: 12 (uh-sektoren 6, instituttsektoren 4, andre 2)
Antall tildelinger til arrangementer: 17 (4 av dem i tilknytning til forskerprosjekter)
Antall tildelinger til publikasjoner: 6 (2 tildelinger omfatter støtte til 3 årganger av Samisk vitenskapelig tidsskrift)*

Administrasjon

Totale administrative kostnader i perioden (2007-2017): 9,8 millioner. (Av disse er noe brukt til drift, oppfølging og formidling av prosjekter bevilget av program I, som løp over i program II sin virkeperiode. Dette dreier seg om 24 prosjekter.)

Resultater

Høydepunkter og funn

Den vedlagte prosjektkatalogen gir en komplett oversikt over programmets prosjekter. I det følgende presenteres et utvalg større prosjekter som gir et inntrykk av programmets tematiske bredde og nytte-/anvendelsespotensial i vid forstand. Det er snakk om «lyskastende» eksempler, og det ligger ikke noen faglig kvalitetsvurdering bak utvalget.

Prosjektet **Tradisjonell kunnskap og forvaltning av fjorder som økosystemer og kulturlandskap** ved Senter for samiske studier, Universitetet i Tromsø, har hatt lokal økologisk kunnskap i sjøsamiske bosettingsområder som hovedtema. Prosjektet er utviklet innenfor det samiske fiskerinettnettet Favllis, som består av ansatte ved forskningsinstitusjoner og lokale kompetansesentre for ressursforvaltning, rettighetsspørsmål og kulturelle emner i sjøsamiske

områder. Prosjektet har innhentet forvaltningsrelevant kunnskap om samspillet mellom økosystemer, kulturlandskap og lokalsamfunn i nordlige fjorder og funnet til dels dramatiske økologiske endringer i Porsangerfjorden og Tanafjorden. Sildebestanden er gjenopprettet, men det er færre sjøfugl, nedgang i øvrig lokal fiskebestand og tareskog, og økt forekomst av kråkebolle, sel, oter og kongekrabbe. Endringene skyldes kombinasjonen av ny fangstteknologi og et forvaltningsregime som tillot bruk av denne teknologien i områder som man senere har forstått burde vært skjernet. De sjøsamiske samfunnene preges av svekket fiskerinæring, noe som fører til færre arbeids- og møteplasser, og dermed færre arenaer for overføring av lokal kunnskap. Dette fører i sin tur til at denne kunnskapen ikke målbæres overfor beslutningstakere. Dermed forsterkes de asymmetriske relasjonene mellom lokalsamfunn og offentlige forvaltningsmyndigheter. Prosjektet har gjort erfaringer med innsamling og systematisering av lokal økologisk kunnskap og metoder for å etablere en kunnskapsbase på feltet. Dette gir muligheter til å se endringsprosesser i et langtidsperspektiv og kan være et godt grunnlag for hypoteser om utviklingen i fjorder. Prosjektet har også lagt vekt på bruk av film som metode. Filmen «Det hadde vært godt med seimølja» viser ulike former for kunnskap om Porsangerfjorden, og materialet har også vært brukt til filmsnutter. Partnerskap med lokale samiske institusjoner har sikret lokalt eierskap og tilgang til data basert på lokal økologisk kunnskap. Prosjektet har også samarbeidet med forskere og stipendiater fra Canada, USA, Sveits og Tyskland.

Et sosiologisk-antropologisk prosjekt ved Norut Troms, **Bysamer og byen som en ramme for utviklingen av en ny samisk kulturform i den nordiske land** har, i samarbeid med universitetene i Umeå og Uleåborg, undersøkt den bysamiske befolkningen i de tre skandinaviske landene. Problemstillingene har bare i begrenset grad vært forskningsmessig belyst tidligere. Graden av urbanisering av den samiske befolkningen er økende over hele Skandinavia hvis man tar utgangspunkt i samer registrert i valgmanntallene: Den bysamiske kulturen er mer heterogen enn i de tradisjonelle samiske områdene og gjør det mulig for bysamene å eksperimentere med identiteten sin, noe som krever en annen type refleksjon over hvordan man kan og "bør" være samisk. Prosjektets nytteverdi ligger i å være et bidrag til å tegne et mer nyansert bilde av bybefolkningen. Kunnskap om slik nyanserikdom kan være nyttig både for offentlige myndigheter og kommersielle aktører i planlegging av tilbud til befolkningen.

Det språkvitenskapelige prosjektet **Fra toponymisk fortielse til dekolonisering av urfolks navneforråd** omhandler fornorsking av samiske stedsnavn som ledd i den norske nasjonsbyggingen. Prosjektet er et viktig bidrag til historien om samenes møte med storsamfunnet. Prosjektet har undersøkt koloniale navngivningsprosesser og deres samfunnmessige og språklige konsekvenser i Norge og New Zealand. Slikt forskningsarbeid har ikke vært utført på norsk materiale tidligere. Hovedmålet har vært å utvikle en metodikk for forskning i offentlig bruk av urfolks stedsnavn og navnepolitikk. Prosjektet har også utviklet et nettverk i urfolksonomastikk. Prosjektets hovedspråk har vært nordsamisk, og det er formidlet på samisk, både i form av en fagbok, vitenskapelige artikler og foredrag. Det er et solid bidrag til utviklingen av samisk som vitenskapsspråk. Forskningen har vært utført ved Samisk høgskole.

Kulturminnvernstudien **Cultural sites, traditional knowledge and participatory mapping**, som er utført ved NIKU, har utforsket bruk av lokal kunnskap, lokal deltakelse og muligheter innenfor digitale medier i arkeologisk sammenheng. Prosjektet har benyttet moderne GIS-teknologi og omfatter to områder i Finnmark og et område i British Columbia, Canada. Sametinget har bidratt som diskusjonspartner i prosjektet, som blant annet er relevant for implementeringen av Finnmarksloven.

Programmet har arbeidet for å få fram forskning innenfor de sør- og lulesamiske områdene, og det rettsvitenskapelige prosjektet **The South Saami right to land under international law, domestic law and Saami customary law** ved Juridisk fakultet, Universitetet i Tromsø har forskningstema fra sørsamiske områder i Norge og Sverige. Prosjektet har dreid seg om hvilken innvirkning folkeretten har/bør ha på norsk og svensk nasjonal retts forståelse av de samiske landrettighetene. Dette er et utforsket område i rettsvitenskapen, og uklarhetene i rettstilstanden har ført til usikkerhet, konflikter og rettstvister. Prosjektet har bidratt til å tydeliggjøre hvilken rett reinbeitedistriktene har til land, vann og naturressurser. Prosjektresultatene foreligger i form av lærebøker i urfolks land- og naturressursrettigheter i henhold til norsk, svensk og internasjonal rett. Det er også publisert vitenskapelige artikler i Norge, Sverige og USA. Prosjektets pilotstudier vil bli publisert både separat som historiske artikler og sammen med en detaljert juridisk analyse av hvilke rettigheter bruk av områdene har gitt opphav til for reinbeitedistriktene. Områder så langt sør i det samiske samfunnet har aldri før vært gjenstand for denne type forskning, og prosjektet har påvist at tidligere rettshistorisk forskning til dels har bygget på feilaktige antakelser. Prosjektet forventes å få vesentlig samfunnsnytte, og det har også utdannet to mastere på feltet ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet. Prosjektet har hatt samarbeid med universiteter i Sverige, Canada, USA og New Zealand, med European University Institute i Italia og med Samisk høyskole, Gáldu og Saemien Sijte.

Et arkeologisk prosjekt, **Landskapskunnskap og ressursbruk i indre Troms og Finnmark 2500 f.Kr.-1000 e.Kr.**, der materialanalyse har vært kombinert med etnografi, samisk språk, historie, antropologi, geografi, klimatologi, pollenbotanikk og geologi, har nyansert kunnskapen om den eldre kulturhistorien i innlandsområdene i Troms og Finnmark. En har nå et langt bredere grunnlag for å kunne sammenlikne og diskutere kulturhistoriske tendenser i landskaps- og ressursbruk i de ulike delene av Nord-Norge og Norge, over et langt tidsspenn.. Forskningen er utført ved Universitetet i Tromsø, i samarbeid med universitetene i Bergen, Helsingfors og Aberdeen, og resultatene har fortløpende vært stilt til disposisjon for kulturminneforvaltningen.

Prosjektet **Strukturer og mønstre i samisk ornamentikk som basis for undervisning i matematikk på ungdomstrinnet** var et samarbeid mellom UiT Norges arktiske universitet, Kautokeino kommune, Samisk kultursenter i Hattfjelldal og University of Montana, USA. Utgangspunktet var mangelen på samiske læreplaner i matematikk og etnomatematikkens oppfatning om at kulturforskjeller også omfatter matematikken. I prosjektet har matematikklærere samarbeidet med forskere om utvikling av kulturbasert matematikkundervisning med utgangspunkt i samisk rundfletting. Et undervisningsopplegg ble testet ut i en skoleklasse, og i samarbeid med to mødre ble det laget en video om opplegget som ble lagt ut på YouTube med nordsamisk tale og finsk, norsk, svensk, engelsk, og russisk tekst. Det ble også laget et undervisningsopplegg i geometri på grunnlag av sørsamisk ornamentikk. Prosjektmedarbeiderne har produsert en rekke artikler og konferanseinnlegg, både i Norge og utenlands. Prosjektet viser hvordan lokal urfolkskultur kan bidra til tverrfaglig undervisning hvor matematikk inngår.

Det har tidligere vært lite forskning på pitesamene, men programmet har finansiert et stort, tverrfaglig forskerprosjekt om det pitesamiske området, **Från kust till kyst**. Prosjektet har vært drevet fra Universitetet i Tromsø og har involvert institusjoner som Norsk institutt for kulturminneforskning, Umeå Universitet og Universitetet i Nordland. Prosjektet så på møter mellom befolkning, næring og forvaltning, og har bidratt til ny kunnskap om pitesamene. Prosjektets resultater er publisert i antologien "Från kust til kust" (Orkana forlag). Resultatene fra delprosjektene kan oppsummeres slik:

- Gjennom arkeologiske undersøkelser ble det avdekket et stort antall stallotomter i Lønsdalen og også i områder ned mot kysten. Tidligere har denne typen funn hovedsakelig blitt gjort på svensk side.
- Prosjektet fastslo at det fantes en markesamisk befolkning i Sør-Salten lenge før det ble fast bosetning her.
- Det samiske samfunnets møte med gruvedrift i grensefjellene bød på både utfordringer og muligheter. Mens gruvedriften i Nasafjellet på 1600-tallet ble en stor påkjenning for reindrifta og for arbeidere, banet gruvedriften i Sulitjelma rundt 1900 vei for et sosialt nettverk mellom samer, svensker og nordmenn.
- Lenge var samene i majoritet i skogene mellom Piteelven og Skellefteelven, men da de første nybyggerne kom på slutten av 1700-tallet, førte dette med seg endringer i den samiske kulturen.
- Endringsprosessene fra samisk til norsk språk har foregått på mange arenaer: i hjem, på skole, i næringsvirksomhet og ellers i samfunnet. Samiske stedsnavn i regionen er mange, men er ofte endret og forvansket til det ugjenkjennelige.
- Samisk identitet er i dag et selvbestemt valg, og bevisstheten om verdien i kultur og identitet er stor blant unge i regionen. Det er familien og ikke storsamfunnet som viderefører og støtter opp om samisk språk og kultur.

Utgangspunktet for prosjektet **Samisk etnisitet og levekår** ved Senter for samisk helseforskning, Universitetet i Tromsø var et ønske om å se på sammenhenger mellom levekår og samisk etnisitet i dagens Nord-Norge. Hensikten var å bidra til økt kunnskap og forståelse om forhold som kan ha betydning for design, resultater og fortolkninger av populasjonsbaserte studier om samers helse og levekår. Men begrepet samisk etnisitet utfordres av mangelfulle samisk-demografiske data og utydelige samisk-etniske grenser. Ved hjelp av empiriske data fra Sametingets valgmannstall 1989-2009, Norges folketelling 1970 og SAMINOR-studien, viser prosjektet hvordan samisk etnisitet kan måles på ulike måter og hvordan dette endres over tid. Dette krever særskilt bevissthet om hvordan studier utføres og aktørenes forskningsståsted. Prosjektet vil bidra til å tydeliggjøre hvem vi snakker om når temaet er helse og levekår i en populasjon som verken er gitt eller enhetlig. Samisk høgskole og Grønlands universitet har vært samarbeidspartnere i prosjektet.

Samisk valgforskning har vært finansiert i et samarbeid mellom Samisk høgskole, Norut Alta og Institutt for samfunnsforskning.

Urfolksrettigheter reiser et grunnleggende avgrensningsspørsmål: Hvem skal ha stemmerett? To hovedtendenser trer fram i utviklingen av Sametingets valgmannstall fra 1989 til 2009: Antall manntallsførte har stadig økt, og den sterkeste veksten har skjedd i de sørlige delene av Norge og i bykommuner. Den prosentvise valgdeltakelsen har variert, men det voksende manntallet innebærer at antall avgitte stemmer hele tiden har økt. Forhold som alder, utdanning, generell politisk interesse og interesse for samepolitikk har betydning for deltakelse ved sametingsvalg. Fra 2009 kan man i kommuner med under 30 manntallsførte velgere bare forhåndsstemme. I disse kommunene var det færre som stemte sammenliknet med før endringen.

Sametingsvalgets nye kretsinndeling fra 2009 har ført til et betydelig bedre samsvar mellom kretsenes størrelse og antall mandater. Men selv om samsvaret mellom listenes andel av stemmene og mandatene ble bedre, er det fortsatt relativt dårlig. Dette forklares i hovedsak med Arbeiderpartiets og Norske samers riksforbund (NSR)s dominans og fragmenteringen i mange små og geografisk spredte lister.

Ap og NSR hadde en dominerende posisjon i Sametinget i perioden 1989-2005. Ap styrket sin

relative posisjon på bekostning av NSR i perioden. I denne perioden var hele 25 ulike listestillere representert i Sametinget. Selvbestemmelse framstår som en framtredd skillelinje på velgernivå, der Fremskrittspartiets og NSRs velgere framstår som motpoler. Når det gjelder nominasjonsprosessen ved sametingsvalg, er det forskjeller mellom NSR og Ap. Den samiske organisasjonen NSR legger seg nærmest opp til modellen som brukes ved stortingsvalg.

Sametingsvelgerne har i gjennomsnitt mindre tillit til Sametinget enn til norske politiske institusjoner, men få ønsker å nedlegge Sametinget. Tilliten er lavest i Nordre valgkrets, og noe høyere i de sørlige valgkretsene. Samisk tilhørighet, samepolitisk interesse og bruk av samiske medier bidrar til høy tillit. Venstresiden har høyere tillit enn høyresiden, mens NSR-velgere skiller seg ut med høy tillit og Frp-velgere med lav.

Samiske velgere har ulike betingelser for å ta del i en offentlig samisk politisk debatt. De samiske avisene gir en bred dekning av valget, lokal- og regionavisene i Finnmark dekker rutinemessig valget, mens dekningen blir mer sporadisk jo lengre sør man kommer. Undersøkelsen viser ingen forskjeller i mediedekningen mellom de norske partiene som stiller lister til sametingsvalget og de samiske partiene. Omtrent halvparten av velgerne bestemte seg i løpet av valgkampen, men med betydelige forskjeller mellom partiene. Geografiske forskjeller er også tydelige i spørsmålet om hvorvidt velgerne følger med på valgkampen, og hvilke informasjonskilder de bruker. I de nordligste valgkretsene følger velgerne i større grad med i valgkampen, og lokal- og regionavisene er viktigere som informasjonskilder om valget.

De viktigste resultatene fra prosjektet er presentert i boka "Sametingsvalg: velgere, partier, medier" (Abstrakt forlag). Noen resultater er også publisert på engelsk og nordsamisk.

Resultatindikatorer

Avlagte doktorgrader: 9, herav 6 kvinner

Vitenskapelig publisering fra programmets prosjekter: 172 (96 i antologi, 64 i periodika og serier, 12 publiserte monografier)

Annen publisering/formidling: 519 (214 almenrettede formidlingstiltak, 288 brukerrettede formidlingstiltak, 2 nye virksomheter, 15 næringsrettede FoU-resultater)

Samlet vurdering og utfordringer framover

Samlet vurdering av framdrift, måloppnåelse og nytte

Framdrift

Av de 15 fullfinansierte doktorgradsstipendiatene har ni disputert. Tre stipendiat avslutter prosjektperioden i 2017, så de kan ikke forventes å disputere før tidligst i 2018, og ved siste tildeling, i 2017, ble det innvilget ett nytt doktorgradsstipend. Dette pluss et bevilget i 2016 er ennå ikke besatt. Ett stipend er avsluttet uten resultat, en stipendiat er alvorlig forsinket og en er noe forsinket. De to som har fått delfinansiering, har disputert. De sju stipendiatene som har fullført med normale, treårige stipendperioder, har gjennomsnittlig brukt litt over fem år på doktorgraden. Det er altså over normert studietid, noe som ikke er helt uvanlig i humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag. Det viktigste er selvsagt at stipendiat disputerer, men det kan være at tettere oppfølging kan øke gjennomstrømningshastigheten.

Et forskerprosjekt førte ikke fram til sluttresultater mens Forskningsrådet finansierte det, men fortsetter med annen finansiering.

Måloppnåelse

I utgangspunktet er det snakk om store og breie forskningsfelt der et program som dette ikke vil kunne ha god dekning innenfor alt som en opplever som viktig. Realisme og godt skjønns er viktig i vurderingen, der en må ha med seg at dette forskningsprogrammet ikke er ment å løse enhver utfordring i det samiske samfunnet. Med et slikt utgangspunkt kan programmet oppsummeres som vellykket, selv om programplanen er preget av noe vage målformuleringer ("bidra til mer" o.l.) som gjør det vanskelig å være svært konkret når det gjelder måloppnåelsen.

Programmet har fått god respons på utlysningene, sett i forhold til budsjettet, og har kunnet sette i gang gode prosjekter innenfor programmets bredde. Dette indikerer både at rekrutteringspotensialet har økt og at kvaliteten på innvilgede prosjekter samlet sett er stigende.

Rekruttering

Prosentandelen støtte til doktorgradsprosjekter og postdoktorprosjekter ligger relativt høyt sett i forhold til totalbudsjettet. Støtte til 17 Ph.D-stipendiater (9 foreløpig disputert) og seks postdoktorer i perioden gir et godt bidrag til ettervekst av forskere med interesse for samiskrelaterte problemstillinger. Målsettingen "bidra til rekruttering til samisk forskning på alle nivåer" kan derfor sies å være nådd, i hvert fall når det gjelder doktorgradsstipend, tatt i betraktning programmets rammer.

Programmet har jevnlig utlyst postdoktorstipend, men har fått liten respons. Programstyret hadde forhåpninger om at doktorgradsstipendiatene fra forrige program skulle dukke opp som søkere til postdoktorstipend. Det har ikke skjedd, men to av studentstipendiatene fra forrige program har fått henholdsvis doktorgradsstipend og forskerlønn i dette programmet, og en postdoktor- og to doktorgradsstipendiater har også fått forskerlønn. Utfordringene her er nok i større grad et resultat av hvor lite det aktuelle forskningsfeltet er enn manglende tilrettelegging fra programstyrets side.

Når det gjelder rekruttering av samer til forskning, er det åtte samer blant de 13 fulltids doktorgradsstipendiatene som pr. 2016 har ønsket å uttale seg om sin etnisitet. En stipendiat ønsket ikke å tilkjenne noe om dette, og ettersom samisk etnisitet er et følsomt tema, kan ikke Forskningsrådet kreve slike opplysninger. Men åtte samiske stipendiater av 13 er uansett et tilfredsstillende resultat.

Samisk som vitenskapsspråk

En av programmets målsettinger har vært å bidra til å utvikle samisk som vitenskapsspråk. Programmet har omfattet et doktorgradsstipend og tre forskerprosjekt med samisk som arbeidsspråk. Imidlertid er det ikke mulig å få oversikt over hvor mye grunnlagsmateriale for prosjektene (intervjuer og andre kildestudier) som foreligger på samisk. Det kan derfor være langt mer samisk forskningsaktivitet enn det Forskningsrådets datasystemer er i stand til å rapportere om.

Formidling og publisering på samisk

Formidling og publisering på samisk i prosjektene har det dessverre vært mindre av enn vi kunne håpet. To publiserte doktoravhandlinger, 13 foredrag og 22 artikler er hittil produsert på samisk. Foredragene og artiklene er for det meste rapportert innenfor rammen av tre prosjekter.

Programmets støtte til publisering av fire årganger av tidsskriftet *Sámi diedalaš áigečála*, det eneste tidsskriftet som publiserer originalforskning utført på samisk, er også viktig i denne sammenhengen. Arbeidet med tidsskriftet omfatter også terminologiutvikling, og det bidrar dermed til utvikling av samisk som vitenskapsspråk.

Valg av formidlingsspråk er et spesielt problem innenfor samisk forskning. Å øke formidlingen av forskningsresultater på samiske språk er en politisk målsetting. Det kan også ses som et ledd i internasjonaliseringen av denne forskningen, i og med at samisk brukes i deler av Finland, Sverige og Russland i tillegg til Norge. Samtidig er det åpenbart at skal samisk forskning bli en viktigere del av den internasjonale urfolksforskningen, må langt mer av formidlingen skje på engelsk. Her står en overfor vanskelige avveininger både for den enkelte forsker og for de ulike forskningsmiljøene.

Tematisk måloppnåelse

Det er i utgangspunktet ikke helt lett å kategorisere hvert enkelt prosjekt under ett tema – både fordi flere av prosjektene er fler- eller tverrfaglige og fordi ikke alle temaene er klart avgrenset i forhold til hverandre. Det gjelder forholdet mellom tema *Språk, tradisjonell kunnskap, muntlige tradisjoner og litteratur* og *Kulturuttrykk*, som begge omhandler sagn, fortellinger, joik og litteratur. Ressursbruk omtales både innenfor *Kulturuttrykk* og *Ressurser og rettsforhold*, og det er til dels vanskelig å avgjøre når det enkelte prosjekt behandler ressursbruken som et kulturelt fenomen og når den studeres i rettslig sammenheng. Og tradisjonell kunnskap kan innenfor et prosjekt koples til både demografi, ressurser og rettsforhold. Plasseringen av prosjektene i forhold til tema vil derfor til en viss grad komme an på øyet som ser.

Spesielt om enkelttema (pr. 2016):

Språk, tradisjonell kunnskap, muntlige tradisjoner og litteratur er et bredt tema som i prosjektporteføljen er representert med språkprosjekter. Disse spenner fra språklig revitalisering, muntlig lulesamisk språkbruk og nordsamisk verbbygning til lingvistisk analyse av samisk litteratur. Et prosjekt bygger opp det første umesamiske språkkorpus, et arbeid om vil muliggjøre videre studier i dette sterkt truede språket. Et annet har satt seg fore å lage et program for maskinoversetting fra nordsamisk til andre samiske språk. Et prosjekt har utforsket samisk estetisk terminologi (her er joik og fortellerkunst viktige datakilder), og et annet har studert navnegransking i et kolonialt og postkolonialt perspektiv.

Tradisjonell kunnskap og muntlige tradisjoner er behandlet i prosjekter som omhandler kulturminner og lokal forvaltning av fiskeressurser. Et prosjekt om joik hører også hjemme her. Videre relateres den tradisjonelle kunnskapen som uttrykkes gjennom samisk ornamentikk til opplæring i matematikk i ett prosjekt. I tillegg til forskningsprosjektene er det innvilget fem søknader om arrangementsstøtte og tre om publiseringsstøtte på dette feltet.

Det er bare prosjektet om samisk estetisk terminologi som har samisk litteratur som tema.

Temaet *Kulturuttrykk* framstår umiddelbart som godt dekket. Et større prosjekt om samisk kunst og et doktorgradsarbeid om fotografier i samisk sammenheng inngår her. Programmet har også

gitt publiseringsstøtte til en artikkelsamling om duodji. Videre er det prosjekter om framvekst av urban samisk kultur. Av fler-tematiske prosjekter kan nevnes prosjektet om utvikling av estetisk terminologi og flere prosjekter om samiske samfunn og kulturuttrykk i eldre tid. Disse spenner geografisk fra sørsamiske områder til indre Troms og indre Finnmark. Både et tverrfaglig prosjekt om det pitesamiske området og et prosjekt om matematikkundervisning basert på duodji kan også sies å dreie seg delvis om kulturuttrykk. Kulturuttrykk er imidlertid et svært bredt tema, og her mangler det fortsatt mye forskning. For eksempel er kunstneriske uttrykk som film og medier foreløpig ikke studert i programmets regi, men på musikkfeltet er et prosjekt om joik i gang. Religion er heller ikke tatt opp i dette programmets prosjekter, men ble dekket i forrige program.

Demografi og befolkningsutvikling er mer sparsomt dekket. Her finner vi prosjektet om pitesamisk historie og revitalisering og et prosjekt om samisk etnisitet og levekår, som etter hvert fikk fokus på problemer knyttet til definisjon av samisk identitet.

Temaet *Levekår og livskvalitet* gjenfinnes i det nevnte prosjektet om samisk etnisitet og levekår, to prosjekter om bysamer, et om samer som søker hjelp både hos helsevesenet og tradisjonelle helbredere og en undersøkelse av levetilstandene for reindriftssamene på Kola.

Barn og ungdom – oppvekstvilkår og selvtillit: Programmet har finansiert et prosjekt om FNs barnekonvensjon og et om språkutvikling hos små barn, men disse gikk bare perifert inn i temaet slik det er beskrevet i programplanen. Et prosjekt tar for seg matematikkundervisningen på ungdomstrinnet relatert til samiske estetiske uttrykk (jf. *Språk, tradisjonell kunnskap, muntlige tradisjoner og litteratur*), et annet ønsker å utvikle samiske pedagogiske metoder for å undervise samiske barn og et doktorgradsprosjekt undersøker undervisningssystemet i Sovjet og Russland i perioden 1900-2010 som assimileringverktøy. Temaet har overraskende nok stort sett bare inspirert til pedagogisk forskning. Men fotoprosjektet (se *Kulturuttrykk*) hører også inn her, i og med at man blant annet vil undersøke samiske barn og ungdommer bruker foto i sosiale medier. Dette prosjektet ligger dermed nær programmets ønske om å undersøke selvtillit.

Den moderne samiske samfunnsbyggingen "Samisk valgforskningsprogram" ligger i sin helhet innenfor temaet, og det er foreløpig programmets eneste større studie av moderne samisk institusjonsbygging i Norge. Også prosjektet "De russiske samene og den institusjonelle samlingen av Sápmi", som også trekker inn rettighetsproblematikk, hører inn under dette temaet, og dessuten en kortvarig støtte til et prosjekt om russiske samers forsøk på å organisere seg etter modell av de nordiske, i et politisk system som i utgangspunktet ikke åpner for det. To prosjekter om bysamer handler også om moderne utviklingstrekk som den samiske samfunnsbyggingen må forholde seg til.

Ressurser og rettsforhold: Prosjektene "De russiske samene og den institusjonelle samlingen av Sápmi" og "En studie av barns rettigheter i forhold til barnekonvensjonen" går på internasjonale rettsforhold og internasjonal rettsutvikling. To prosjekter vil kartlegge samiske sedvaner og rettsoppfatninger. Ett handler om sørsamiske landrettighetsforhold og et annet har blant annet tatt for seg møter mellom fjordforvaltningsregimer og lokale bruksformer. Internasjonal rettsutvikling er således bare i begrenset grad dekket.

Nytte

Program for samisk forskning II er et grunnforskningsprogram. Brukergruppene for slike programmer generelt vil være offentlig forvaltning, academia (i Norge og internasjonalt) og allmennheten. Samisk forskning retter seg også mot tilsvarende brukergrupper, norske og samiske, inkludert Sametinget.

Hvor stor betydning forskningsresultatene i praksis har hatt hittil, er det vanskelig å si noe om uten en større undersøkelse. Vi vet en del om resultater som *kan* komme til nytte både for beslutningstakere på ulike nivåer, blant annet for Sametinget, for kulturarbeidere og som grunnlag for videre forskning. Prosjektene som er resymert under Høydepunkter og funn sier en del om potensialet, men i hvilken grad dette faktisk er utnyttet, vet vi lite om.

Når det gjelder rekruttering til samisk forskning, ett av programmets delmål, har programmet hittil tildelt 15 fulle doktorgradsstipend og to delfinansieringer av slike stipend.

Av de sju ferdige doktorene har to fått forskerstillinger, to er førsteamanuenser og to har fått postdoktorstipend. De har altså styrket academia. Vi er ikke kjent med hva de tre stipendiatene som disputerte i 2016, gjør nå.

Tradisjonelle likestillingsutfordringer er ikke prekære i samisk forskning. Etter siste tildeling av midler står programmet med 15 kvinnelige og 24 mannlige prosjektledere. Kvinneandelen er altså på 37,5 %. Blant doktorgradsstipendiatene er det to menn (+ et korttidsstipend) og 12 kvinner (+ to foreløpig uspesifiserte), en kvinneandel på nesten 86 %. Det lover godt for utviklingen framover, men det neste programstyret burde kanskje vurdere å se på mulighetene for å motivere flere *menn* til å søke doktorgradsstipend på samiske emner.

En rekke av prosjektene har videre et empirisk nedslagsfelt som gir betydelig regional og distriktpolitisk relevans. Videre er prosjekter om landskaps- og ressursbruk og om tradisjonell kunnskap og forvaltninga av fjorder og økosystem miljørelevant forskning som gir viktig kunnskap om miljøtilstanden og effekter på miljøet. En betydelig del av prosjektene er også fler- og tverrfaglige i struktur og arbeidsmåte.

Utfordringer framover

Utvikling av langsiktig forskning av høy kvalitet om samiske forhold

Dette har vært programmets hovedutfordring og bør fortsatt være det i en ny programperiode. En utfordring her er hvordan en i større grad skal få med de mindre institusjonene i forskningssamarbeid. Her bør det oppfordres til at de mindre institusjonene søker samarbeid med de store og at nye forskningsnettverk her utvikles som kan sikre kvalitetsheving også ved de mindre institusjonene. Det er svært viktig at det ikke utvikles et mer lukket samisk forskningsfelt der andre kvalitetskriterier gjelder enn i norsk forskning generelt.

Programmet har ikke lyktes i å skape den bredde i forskningen som programplanen la opp til. En årsak kan være at programplanen var for ambisiøs med hensyn til bredde, ettersom forskningsmiljøene er begrenset. Dermed var det ikke å forvente at alle tema ville bli like godt dekket, og en kunne vente at enkelte tema ville bli fraværende fra prosjektporteføljen eller bare bli dekket i begrenset grad. En slik antakelse styrkes også ved at programmet ved enkelte utlysninger spesielt har etterspurt forskning på underdekkede tema, men uten respons fra forskningsmiljøene. Dette gjelder spesielt forskning på sørsamisk språk og på barn og ungdoms selvtutkulering.

Når det gjelder spørsmålet om *samenes forhold til natur- og kulturprosessene i nordområdene*, har flere av prosjektene som er innvilget støtte, slike perspektiver. Selv om tematikken kunne fortjent bedre dekning, er vurderingen at temaet er relativt godt dekket i prosjektporteføljen. I

arbeidet med et nytt program bør man likevel vurdere om dagens miljømessige og klimatiske utfordringer gjør det naturlig å gi forskning om naturprosesser en mer framtreddende plass.

Tiltak

- Fortsatt satsing på postdokorstipend

Programplanen hadde som målsetting særlig å støtte postdoktorprosjekter for å bedre kvalifiseringen til mellom- og toppstillinger i institusjonene. I den sammenhengen må fire slike anses som lavt. Flere sammensatte prosjekter hadde lagt inn postdoktorstillinger i sine prosjekter, men det viste seg at rekruttering til postdoktorstillinger til dels var vanskelig. En delforklaring kan være at ferdig utdannede doktorgradskandidater går direkte til faste stillinger på grunn av behovet for fagkompetanse i samiske forhold. Framover bør en likevel opprettholde satsing på postdoktor-prosjekter. Særlig med tanke på forskerkvalifisering er dette et godt tiltak.

- Øremerke stipend/gjesteforskermidler/professor II-stillinger til spesielle tema

For å få opp interessen for forskning på områder som har vært dårlig dekket i programperioden, bør mer målrettede tiltak innenfor enkelte satsingsområder vurderes. En mulighet er å tilby institusjoner doktorgrads- og/eller postdoktor-stipend innenfor enkelte områder. For faglig å styrke slike områder ved aktuelle institusjoner ville midler til gjesteforskere og finansiering av professor II-stillinger også kunne være anvendelige tiltak. Dette ville også samtidig kunne styrke internasjonaliseringen av samisk forskning.

Rekruttering av samer til forskning og utvikling av samisk som vitenskapsspråk

To sentrale målsettinger i programmet er å rekruttere samer til forskning og å bidra til utvikling av samisk som vitenskapsspråk. Utvikling av samisk som vitenskapsspråk handler om å ta i bruk samisk som språk i alle faser av forskningen, fra søknadsskriving til datainnsamling, analyse og publisering av resultater. Et miljø hvor forskere daglig kan kommunisere og undervise på samisk, vil også være en styrke for formålet. Formålet henger dermed i stor grad sammen med å rekruttere samer til forskning. Rekrutteringen har i all hovedsak skjedd som en generell henstilling til samer om å søke midler, eller at større prosjekter er oppfordret til å søke samarbeid mellom generelle forskningsmiljøer og spesielle samiske forskningsinstitusjoner. Tanken har vært at dermed ville flere samiske forskere og rekrutter lettere kunne delta i bredere, gode forskningsmiljøer. De to institusjonene som har fått innvilget flest søknader, Universitetet i Tromsø og Samisk høgskole, har imidlertid mange samiske forskere og har egne programmer for stimulering av samisk forskning.

Det er i utgangspunktet ikke satt noe måltall for antall stipend til samiske søkere for at målsettingen om rekruttering av samer til forskning skal anses som vellykket. Rekrutteringen til forskning kan spesielt måles ved antall gjennomførte doktorgrader, der gjennomføring av mastergrader er en sentral forutsetning for slik rekruttering. Det er ikke utlyst separate masterstipend innenfor programmet, men det har vært mulig å inkludere slike stipend i de større prosjektene, noe som har forekommet, og samiske masterstudenter er rekruttert. Å knytte masterstipend til større prosjekter er noe programstyret anbefaler videreført. Det er utvilsomt ønskelig å rekruttere flere samiske og samiskspråklige kandidater til forskning. Dette følger generelt av forutsetningen om at samer selv må ha en viktig rolle i kunnskapsutviklingen om eget samfunn. Det er fortsatt behov for å bygge opp kompetanse generelt på samiske problemstillinger og ikke minst samiskspråklig kompetanse knyttet til institusjoner med ansvar for samisk utdanning og forskning.

Det er enklere å måle bidrag til utvikling av samisk som vitenskapsspråk enn rekruttering av samer til forskning hvis vi ser på prosjekter som har arbeidet og publisert med samisk som arbeidsspråk. Ett doktorgradsprosjekt og tre forskerprosjekt har hatt samisk som arbeidsspråk. Dette indikerer lav måloppnåelse. Tre andre forskerprosjekter og et doktorgradsprosjekt har imidlertid henholdsvis samisk språk i litteratur, estetisk terminologi og muntlig bruk som så sentrale deler av sine problemstillinger at de utvilsomt må sees på som viktige bidrag til utvikling av samisk som vitenskapsspråk. Tar vi arrangements- og publiseringsstøtte også i betraktning, ser bildet lysere ut. En stor del av prosjektene som har fått slik støtte, har hatt som formål å bidra til utviklingen av samisk som vitenskapsspråk. Det er likevel liten tvil om at skal samisk utvikles som vitenskapsspråk, er disse bidragene som små bidrag å regne, og en ytterligere satsing vil være nødvendig, men «markedet» er svært begrenset. En spesiell utfordring er her at vi har tre offisielle samiske språk i landet, der det bare er nordsamisk som ikke kan sies å være under svært sterkt press. Her kan det bli nødvendig å ta vanskelige valg, og en må stille seg spørsmålet om det vil være fornuftig ressursbruk å arbeide for å utvikle vitenskapsspråk innenfor alle de tre samiske språkene. Å rekruttere samer til forskning trenger heller ikke i seg selv løse problemet. Mange samiske forskere behersker samisk språk såpass dårlig at de foretrekker å benytte norsk og/eller engelsk. Problemet gjenspeiles likevel i spørsmålet om rekruttering av samer til forskning. Programmet har kunnet prioritere forskning som bruker samisk språk, forutsatt at kvaliteten på prosjektene var tilfredsstillende. Dette er også gjort, siden alle prosjekter som har benyttet samisk, er blitt innvilget støtte. Likevel har programmet sannsynligvis i mindre grad klart å inspirere forskere til å bruke samisk språk i alle faser av forskningsprosessen. Men i Forskningsrådets rapporteringssystem registreres bare sluttproduktene, så bruk av samisk i for eksempel intervjusituasjoner vil ikke bli telt med hvis sluttpublikasjonene ikke skrives på samisk.

Tiltak

- Forprosjektmidler

Et nytt program for samisk forskning bør likevel rette spesiell oppmerksomhet mot tiltak som kan styrke samisk som vitenskapsspråk. Dette bør sees i sammenheng med rekruttering av samer til forskning og bruk av samisk i alle deler av forskningsprosessen. Den nåværende programplanen har gitt rom for å prioritere slike prosjekter, men det fordrer også tiltak som kan inspirere til aktiv bruk av samisk. Et mulig tiltak vil være å støtte forprosjekter med sikte på å utvikle både doktorgradsprosjekter og forskerprosjekter som skal gjennomføres på samisk.

- Støtte til oversettelse til engelsk av forskning som utføres på samisk

Siden samisk er forholdsvis lite brukt innenfor forskning, er terminologiutviklingen kommet relativt kort. Utvikling og gjennomføring av samiskspråklige vitenskapelige prosjekter kan derfor være mer tidkrevende enn gjennomføring av slike prosjekter på etablerte vitenskapsspråk. For å lette forutsetningen om internasjonalisering av forskningen, bør en også vurdere støtte til oversettelse til engelsk av forskning som utføres på samisk.

Nettverksbygging og internasjonalisering

Flere av programmets målsettinger har innebygget føringer om samarbeid og nettverksbygging nasjonalt, nordisk og globalt. Generelt gjelder det formålet om å fremme forskning av god kvalitet, men også spesielle formål som å fremme forskning som ser samisk forskning i sammenheng med den øvrige forskningen om urfolk og som utnytter potensialet som ligger i internasjonale forskningsrelasjoner. Det kan også gjelde flerfaglig og annen forskning som bruker, kombinerer og utvikler ulike faglige, teoretiske og metodiske innfallsvinkler.

Tiltak:

- Tydeligere fokus på komparasjon

Det later til at den metodikken som er forutsetningen for komparativ urfolksforskning, fortsatt er lite utviklet. Programmet har mottatt svært få søknader om midler til prosjekter som sammenlikner samer med andre urfolk og interessen for komparative studier av samer i ulike land er heller ikke overveldende. Det er derfor grunn til å fokusere sterkere på komparasjon i et nytt program.

Flere av forskerprosjektene som er innvilget støtte, har imidlertid sterke internasjonale komponenter innebygd, både når det gjelder forskernettverk og tematikk. Andre større prosjekter har etablert nasjonale forskernettverk mellom samiske og norske institusjoner.

- Gjesteforskere, professor II-stillinger, støtte til internasjonale workshops

Konferanse- og seminaraktiviteten til prosjektene viser også at internasjonal kompetanse nyttes i prosjektene. Likevel finnes det nok et forbedringspotensial når det gjelder nettverksbygging for å styrke den samiske forskningen. Noen større prosjekter har knyttet til seg internasjonale samarbeidspartnere. Selv om gode søknader ikke trenger være komparative, kan en generelt oppfordre til nordisk/internasjonalt samarbeid ved utlysning, men mer målrettede tiltak bør også vurderes. Det kan f.eks. være støtte til internasjonale gjesteforskere i prosjektene og professor II-stillinger knyttet til institusjoner som har forskerprosjekter eller ønsker å utvikle kompetanse på områder i programplanen som i mindre grad er dekket. En annen mulighet er å utlyse særskilt støtte til internasjonale 'workshops' innenfor programmets temaområder.

- Utenlandsstipend til prosjektene

Internasjonalisering handler ikke bare om å hente internasjonal fagkompetanse til norske og samiske institusjoner som driver med samisk forskning. Nettverksbygging og internasjonalisering dreier seg like mye om at forskere reiser ut. Dette er noe en allerede generelt oppfordrer til, både knyttet til doktorgradsprosjekter og de siste årene som et krav til postdoktorstipend. Det kan imidlertid noen ganger være vanskelig å bygge dette inn i prosjektsøknaden på et tidlig tidspunkt, og for mange prosjekter er slikt heller ikke nødvendigvis alltid like produktivt. Behovet og mulighetene vil ofte først bli tydelige når prosjektet er kommet i gang. Det bør derfor vurderes å utlyse utenlandsstipend knyttet til allerede igangsatte prosjekter.

- Særskilt støtte til internasjonal publisering av forskning med samisk som arbeidsspråk

Å publisere på fremmede språk fører også til internasjonalisering av samisk forskning. Dette er en generell forutsetning som vurderes ved støtte til prosjekter. Men kravet om økt internasjonal publisering kan bli en merbelastning når det kombineres med ønsket om mer forskning og publisering på samisk. Dette kan avlastes med særskilt støtte til internasjonal publisering av forskning med samisk som arbeidsspråk.

Nettverksbygging i samisk forskning anses også som en styrke i en nordisk/russisk sammenheng, siden samer bor i fire land. De samme tiltakene som ved internasjonalisering generelt kan gjelde her. Et nærmere forskningssamarbeid knyttet til grenseoverskridende og komparative prosjekter må også sees i sammenheng med de finansieringsordningene som finnes i de ulike land. Et arbeid for å utvikle fleksible finansieringsordninger i Norden ville være ønskelig, men virker lite realistisk i lys av at programmets initiativ for å få i gang en nordisk samisk forskerskole/en nordisk samisk sommerskole ikke har ført fram.

Et viktig forhold her er at forskningsrådets deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid bare i begrenset grad er tilpasset den samiske forskningens behov. EU-programmene er av liten interesse, og samarbeid med Asia likeså. Programmer for samarbeid med USA og Canada er i liten grad innrettet mot urfolksproblemstillinger. Forskere med urfolksrelevante prosjekter får følgelig liten drahjelp fra Forskningsrådets internasjonale programmer i sine internasjonale bestrebelse. Her bør en vurdere om det kan være nødvendig med særordninger for samisk forskning.

Kompleksitet og mangfold i det samiske samfunnet

Programporteføljen skal reflektere kompleksitet og mangfold i det samiske samfunnet. Dette kan vurderes ut fra tre hovedkriterier:

- At prosjektporteføljen gjenspeiler utbredelsen av samisk bosetting
- At prosjektporteføljen gjenspeiler variasjon og kompleksitet i samiske samfunn både i tidligere tider og i moderne samfunn.
- At prosjektene gjenspeiler en tverr- eller flerfaglig tilnærming.

Som tidligere påpekt, er noen temaområder lite dekket eller fraværende. Dette kan indikere at kompleksitet og mangfold i det samiske samfunnet ikke er tilfredsstillende dekket. Hvis vi derimot ser på de innvilgede prosjektene i forhold til de tre oppsatte kriteriene, ser bildet annerledes ut. Doktorgradsprosjekter og forskerprosjekter tar geografisk utgangspunkt i sørsamiske, pitesamiske, lulesamiske, nordsamiske, sjøsamiske og kolasamiske områder. Det er gitt støtte til prosjekter som søker å forstå samiske samfunnsforhold over et stort tidsspenn fra førhistorisk tid fram til det moderne samiske samfunnet. Mange av disse prosjektene har et eksplisitt fokus på forståelse av kompleksitet og variasjon. To prosjekter tar også for seg nyere fenomener som urbanisering og 'bysamer'. Valgforskningsprosjektet belyser kompleksitet i velgeroppslutning og mangfoldet i politisk tilhørighet innenfor det moderne samiske samfunnet. Prosjektet «Samisk kunst» kan sies å ha åpnet et nytt forskningsfelt innenfor samisk forskning. Flere av de igangsatte prosjektene har også en eksplisitt flerfaglig tilnærming med ulike fagdisipliner og metodiske tilnærminger inkludert. Her kan nevnes «Tradisjonell kunnskap og forvaltning av fjorder som økosystemer og kulturlandskap» og det pitesamiske prosjektet «Från kust till kyst». Selv om slike vurderinger alltid er skjønnsbasert og en kan ha ulike forventninger om hva et slikt forskningsprogram kunne resultere i, kan det være rimelig å konkludere med at programporteføljen i tilfredsstillende grad belyser kompleksitet og mangfold i det samiske samfunnet.

Tiltak:

- **Samene og de store endringene i nordområdene som nytt tema**

Selv om samisk institusjonsbygging og politiske betydning i noen grad er belyst i programmet, er det behov for et større fokus på de store endringene i nordområdene som globaliseringen og klima- og teknologiskendringer fører med seg. I hvilken grad påvirker og endrer dette de samiske institusjonene og samisk samfunnsliv mer allment og i hvilken grad kan samene og urfolkene i nord innvirke på de store endringsprosessene vi nå ser? Dette er et felt som både er viktig i seg selv og dessuten vil styrke en nødvendig utvikling i retning av økt internasjonalisering og komparasjon.

- **Religion, demografi og bruk av registerdata til forskningsformål som nye tema**

Et annet felt det kunne vært økt fokus på, er samene og det religiøse feltet. Så langt har programmet i liten grad finansiert slik forskning. Økt vektlegging av de store demografiske endringene i de samiske områdene og sentraliseringens betydning for samisk politikk og

samfunnsliv, er også noe vi trenger langt mer kunnskap om betydningen av. Og, mer allment: årlig blir det produsert store mengder av registerdata her i landet, og det selvsagt også i de samiske områdene, som i stor grad er utnyttet i samisk og annen forskning. Også dette kunne være noe det nye programstyret kunne se nærmere på.

Formidling

Program for samisk forskning II har formidling som et selvstendig mål. Formidlingsansvaret ligger i hovedsak hos forskerne og institusjonene bak programmets prosjekter. Programstyret har også et ansvar for å tilrettelegge for at forskerne skal få gode muligheter til vitenskapelig, brukerrettet og allmenn formidling, og det oppfordres til at kostnader i forbindelse med ulike formidlingstiltak inkluderes i prosjektsøknadene. Gjennomgangen av underveis- og sluttrapporter viser at prosjektene har drevet formidling på en god måte overfor ulike målgrupper.

Programmets kontinuerlige formidling har vært knyttet til Forskningsrådets nettsider. I startfasen av programmet hadde programstyret også en rekke møter med ulike brukerinstusjoner hvor forskningsmulighetene som programmet åpnet for, ble presentert. Styreleder og enkelte medlemmer har også i enkelte sammenhenger deltatt og hatt innlegg på aktuelle konferanser og møter. De aller fleste prosjektene har vært presentert og diskutert på konferanser rettet mot forskere, brukere og allmenheten i regi av programmet, en konferanse i Kautokeino høsten 2009 og en i Tromsø høsten 2012. Programmet har også arrangert et arbeidsseminar om formidling for programmets stipendiater våren 2011 i Trondheim.

Tiltak:

- Fortsatt særskilt utlysning av støtte til publisering og arrangementer

Programstyret har også ønsket å bruke separate virkemidler som styrker publisering og annen formidling. Muligheten til å søke støtte til konferanser og/eller publisering har vært tilbudt i alle programmets utlysninger. Andelen slike prosjekter er relativt høy i forhold til totalt antall støttede prosjekter. Programmets generelle formidlingsaktivitet kan dermed anses som tilfredsstillende, og programstyret oppfordrer til å fortsette med særskilt utlysning av formidlingsstøtte.

- Fokus på publisering på samisk

Programstyret har også vært opptatt av å styrke muligheten til formidling på samisk. Utlysning av støtte til publisering har generelt oppfordret til samiskspråklig publisering. Å gi støtte til prosjekter som gjennomføres på samisk vil også være et godt grep for å sikre at formidlingen skjer på samisk.

Et hovedgrep her har vært å gi støtte til Sámi dieđalaš áigečála. Dette har skjedd etter søknad, og har stort sett vært innvilget for ett år av gangen. Programstyret har etterlyst muligheten for en mer langsiktig og forutsigbar finansieringsordning for tidsskriftet, og dette ble også tatt opp i Butenschønvalgets utredning¹. I løpet av programperioden har tidsskriftet kommet inn på statsbudsjettet med en egen årlig bevilgning knyttet til Samisk høgskole, og behovet for støtte fra Forskningsrådet er dermed bortfalt.

Habilitet

Habilitetsproblematikk har stått sentralt i programstyrets søknadsbehandling hvert år. I et begrenset fagmiljø som det samiske har svært mange av forskerne relasjoner til hverandre som

¹ "Langs lange spor", utvalg for samisk forskning og høyere utdanning, utredning avlevert Kunnskapsdepartementet 20.6.2012

kan gjøre det til en utfordring å få gjennomført søknadsbehandling uten at det kan stilles spørsmålsteget ved upartiskheten til noen av de impliserte. Programstyret har likevel ønsket å forestå søknadsbehandlingen selv, ut fra et ønske om nærhet til prosjektene, og fordi man ønsker kontroll med at programplanen blir oppfylt. De kompetente forskerne, også utenfor programstyret, vil ofte være inhabile i behandlingen av en eller flere søknader. Man har dermed valget mellom kompetanse og habilitet. Habilitetsproblemet har økt ved at universiteter og høyskoler har etablert storinstitutter, mens Forskningsrådet fortsatt har operert med inhabilitet på instituttnivå. Flere forskere enn tidligere blir dermed ansett som inhabile og kan ikke delta i søknadsvurdering.

Dette har ført til at programstyret bruker mye tid og ressurser på å finne hensiktsmessige prosedyrer for behandlingen, avhengig av graden av inhabilitet i programstyret, som selvsagt varierer avhengig av det enkelte års søknader.

I samtlige søknadsbehandlinger er søknadene vurdert av enkeltstående fageksperter (i to søknadsbehandlinger) eller ekspertpaneler (i de øvrige søknadsbehandlingene) som en del av grunnlaget for programstyrets vedtak. Panelene har bestått av tre-fire forskere fra hele Norden. De har vært sammensatt av en blanding av eksperter på samisk forskning og eksperter uten slik tilknytning.

Et problem for alle programstyrer som skal bygge opp forskning på underforskede felt, er at jo mer det enkelte programstyredelem engasjerer seg direkte i slik oppbygging, i form av kontakter med miljøer, enkeltforskere og potensielle rekrutter, desto større risiko for inhabilitet. Dette hindrer programstyret i å være aktivt nettopp på utforskete felt, så lenge programstyret selv ønsker å delta direkte i søknadsbehandlingen.

Programstyret har meldt disse problemstillingene inn i Forskningsrådet flere ganger,² og det er forhold som kommende programstyrer må være spesielt årvåkne overfor fordi det i avgjørende grad innvirker på hva programstyret kan gjøre og ikke gjøre. Eller sagt på en annen måte, det hindrer programstyret i å kunne være proaktive, samtidig som det kanskje er et særlig behov for å være proaktiv innenfor dette forskningsfeltet med de utfordringene en står overfor.

På grunn av omfattende habilitetsutfordringer ved den siste søknadsbehandlingen i 2017 fattet Divisjonsstyret bevilgningsvedtak. I den forbindelse kommenterte styret at man måtte iverksette nye tiltak i den neste programperioden for å imøtekomme habilitetsutfordringene i programmet. For å løse en del av utfordringene rundt habilitet ble det presisert at søknadene skulle skrives på engelsk for så å få tilgang til en større andel internasjonale fageksperter.

² En mer detaljert framstilling av hvordan habilitetsproblemene har vært løst over tid følger i vedlegg 1.

Vedlegg

Vedlegg 1: Om habilitetsproblematikken i programmet

Habilitetsproblematikk har stått sentralt i programstyrets søknadsbehandling hvert år. I et relativt begrenset fagmiljø som det samiske har svært mange av forskerne relasjoner til hverandre som kan gjøre det til en utfordring å få gjennomført søknadsbehandling uten at det kan stilles spørsmålsteget ved upartiskheten til noen av de impliserte. Programstyret har likevel ønsket å forstå søknadsbehandlingen selv, ut fra et ønske om nærhet til prosjektene, og fordi man ønsker kontroll med at programplanen blir oppfylt. De kompetente forskerne, også utenfor programstyret, vil ofte være inhabile i behandlingen av en eller flere søknader. Man har dermed ofte valget mellom kompetanse og habilitet. Habilitetsproblemet har økt ved at universiteter og høyskoler har etablert storinstitutter, mens Forskningsrådet i en periode fortsatt opererte med inhabilitet på instituttnivå.

Dette har ført til at programstyret har brukt mye tid og ressurser på å finne hensiktsmessige prosedyrer for søknadsbehandlingen, avhengig av graden av inhabilitet i programstyret, som selvsagt varierer med det enkelte års søknader.

Forskningsrådet legger til grunn for søknadsbehandlingen at en person som er inhabil overfor en søknad som skal behandles i en gruppe på ca. 20 eller færre søknader, anses som inhabil overfor alle søknadene i gruppen og ikke kan delta i behandlingen av noen av søknadene. I de fleste av programmets søknadsbehandlinger har det antall søknader som har gått til behandling i programstyret, vært omkring 20 eller færre. Dessuten anses et vedtaksorgan ikke som beslutningsdyktig hvis ikke minimum fire medlemmer er habile. Det har ført til utstrakt bruk av settemedlemmer, i noen tilfeller kombinert med oppdeling av programstyret i søknadsbehandlingsgrupper.

Ved to søknadsbehandlinger er søknadene vurdert av enkeltstående fagekspert, i de øvrige av ekspertpaneler, som en del av grunnlaget for programstyrets vedtak. Panelene har bestått av tre-fire forskere fra hele Norden. De har vært sammensatt av en blanding av eksperter på samisk forskning og eksperter innenfor ordinære forskningsfag. Ved søknadsbehandlingen for 2012 foretok programstyret den faglige vurderingen selv, se nedenfor.

Inhabilitetsproblemen har vært løst slik:

Prosjekter med start høsten 2007-våren 2008

25 søknader ble behandlet. Tre programstyremedlemmer var inhabile, de fire gjenværende foretok behandlingen. Det ble benyttet enkeltstående ekspertvurderinger.

Prosjekter med start høsten 2008-våren 2009

32 søknader ble behandlet. For første gang ble det brukt ekspertpaneler i den faglige vurderingen: ett for humaniorasøknadene og ett for søknadene i samfunnsvitenskap. Tverrfaglige søknader ble fordelt mellom de to gruppene ut fra faglig tyngdepunkt.

Ved denne behandlingen var seks av sju programstyremedlemmer inhabile. Styret for Divisjon for Vitenskap fikk seg forelagt forslag til framgangsmåte og vedtok at programstyret skulle dele seg i to utvalg som hvert skulle behandle de søknadene de var habile overfor. Ett programstyremedlem var habilt til å delta i begge utvalg. Prosedyren forutsatte også at hvert

utvalg skulle disponere et separat budsjett som divisjonsstyret måtte vedta på forhånd, og at eventuelle restbeløp som utvalgene ikke fant å kunne benytte, skulle overføres til en senere søknadsbehandling. Det måtte dessuten oppnevnes et settemedlem til det ene programstyreutvalget for at det skulle bli beslutningsdyktig.

Prosjekter med start høsten 2009-våren 2010

Det kom inn 47 søknader til behandling. Det ble brukt ekspertpaneler i den faglige vurderingen: ett for humaniora-søknadene og ett for søknadene i samfunnsvitenskap.

Habilitetsproblemene i forbindelse med søknadsbehandlingen ble løst på følgende måte: Søknadene om støtte til humanistiske prosjekter (unntatt søknadene i historie) ble behandlet av de programstyremedlemmene som var habile i forhold til dem + et settemedlem. Søknadene om støtte til samfunnsvitenskapelige prosjekter (+ søknadene i historie) ble behandlet av de programstyremedlemmene som var habile i forhold til dem + et settemedlem. Styreutvalgene hadde fått hvert sitt budsjett til disposisjon, på grunnlag av sin prosentandel av søkt beløp. Dessuten skulle "humaniora-utvalget" fordele en ekstrabevilgning fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, øremerket til sør- og lulesamisk språkforskning. I tillegg var det vedtatt at de to utvalgene skulle innstille to søknader hver til konkurranse om en fellespott tilsvarende et treårig doktorgrads-/postdoktor-stipend.

Prosjekter med start høsten 2010-våren 2011

31 søknader forelå til behandling. Den faglige vurderingen ble foretatt av to paneler: ett for humaniora-søknadene og ett for søknadene innenfor samfunnsvitenskap. Tverrfaglige søknader ble, som tidligere, fordelt ut fra faglig tyngdepunkt.

Også denne gangen måtte programstyret av habilitetsgrunner dele seg i to utvalg, som behandlet hver sine søknader. Bare ett programstyremedlem var habilt overfor alle søknader, mens et annet var inhabilt overfor søknader i begge utvalg og derfor fratradte hele søknadsbehandlingen. Det ene utvalget, bestående av tre programstyremedlemmer + et settemedlem, behandlet søknadene innenfor de spesielt etterspurte feltene (barne- og ungdomsforskning, sør- og lulesamisk forskning, forskning i og bruk av samisk som forskningsspråk) + de søknadene utvalgsmedlemmene var habile overfor. Det andre utvalget behandlet de resterende søknadene. Søknadene ble altså ikke delt i ett utvalg for humaniora og ett for samfunnsvitenskap, men i to utvalg etter hvilke programstyremedlemmer som var inhabile i forhold til hvilke søknader, ettersom inhabiliteten ikke fulgte faginnstillingen denne gangen. Etter panelmøtene, men før sin egen søknadsbehandling, delte programstyret det utlyste beløpet i tre: en del til de prioriterte feltene og to deler til de uprioriterte søknadene, fordelt på de to utvalgene etter andel søknader som hadde fått karakter 4 eller bedre av panelene. De prioriterte feltene fikk prosentvis et noe høyere budsjett enn de uprioriterte søknadene.

Prosjekter med start høsten 2011-våren 2012

For ikke å disponere for stor del av sitt gjenværende budsjett før midtveisevalueringen av programmet, valgte programstyret denne gangen en liten utlysning: arrangementsstøtte og støtte til planlegging av arrangementer/publikasjoner. Det var midler nok til å innvilge alle søknadene med karakter 5 og bedre. Ettersom søknadstypene ikke skapte behov for tunge faglige vurderinger, valgte programstyret å behandle søknadene uten bruk av ekspertpaneler. To programstyremedlemmer søkte midler selv og deltok derfor ikke i behandlingen.

Prosjekter med start i 2014

Det kom inn 31 søknader. Tre søknader ble avvist på grunn av formelle feil, og fem ble behandlet direkte i programstyret på grunn av beløpenes størrelse. Resten av søknadene ble behandlet av ekspertpaneler – ett for de humanistiske søknadene og ett for de samfunnsvitenskapelige. Programstyret vedtok at søknader med hovedkarakter dårligere enn 5 skulle avslås på grunnlag av panelvurderingen.

Ettersom seks av sju programstyremedlemmer var inhabile overfor en eller flere søknader, måtte programstyret også denne gangen deles i to ved behandlingen. Det ble etablert en gruppe for humaniorasøknader og en for samfunnsvitenskapelige søknader, med hvert sitt budsjett, balansert forholdsmessig etter søknadssummene på de søknadene som skulle behandles i hver gruppe. Av habilitetsgrunner måtte en søknad fra hver gruppe bytte plass. Ett styremedlem var inhabilt overfor søknader i begge gruppene og kunne derfor ikke delta i søknadsbehandlingen. Et tidligere programstyremedlem fungerte som settemedlem i begge grupper. Programstyreleder var også habil og kunne delta i begge gruppene. Dette ga en viss mulighet til å se søknadene i de to gruppene i forhold til hverandre.

Prosjekter med start i 2015

Det kom inn 23 søknader. To av dem ble avvist av formelle grunner. De 21 gjenværende søknadene ble behandlet av enkelttekster fordi de få humaniorasøknadene som kom inn, var så faglig spredt at det ikke ga mening å behandle dem sammen, og av likebehandlingshensyn ble det brukt enkelttekster på alle søknadene, to eksperter på hver. I de få tilfellene av store sprik mellom vurderingene ble det innhentet supplerende vurderinger.

Prosjekter med start i 2016

Det kom inn 23 søknader, men en ble avvist av formelle grunner. Tre var søknader om arrangementsstøtte, som ble behandlet direkte i programstyret på grunn av beløpets størrelse. Resten, 19 søknader, ble fordelt til vurdering i et humaniorapanel og et samfunnsvitenskapspanel. Programstyret vedtok at søknadene med dårligere hovedkarakter enn 5 skulle avslås på grunnlag av panelvurderingene. Fire programstyremedlemmer var inhabile overfor en eller flere av de søknadene som skulle behandles av programstyret, og styret ble derfor supplert med et settemedlem.

Prosjekter med start i 2017

Det kom inn 25 søknader. På grunn av vansker med å finne habile fageksperter ble søknadsbehandlingen forskjøvet til våren 2017. Bare to programstyremedlemmer var habile. Det viste seg svært vanskelig og tidkrevende å finne habile og kompetente settemedlemmer til programstyret, og Divisjonsstyret for vitenskap fattet derfor bevilgningsvedtak på grunnlag av en innstilling utarbeidet av de to habile programstyremedlemmene.

Synspunkter på løsningene av inhabilitetsproblemerkene

Da divisjonsstyret behandlet mulige framgangsmåter for søknadsbehandlingen for 2008-2009, var styret særlig opptatt av at separate budsjetter for programstyreutvalgene kunne føre til at utvalgene innvilget søknader det ikke var kvalitetsmessig grunnlag for, og at det ville vært en fordel å kunne dele budsjettet på grunnlag av kvaliteten på de innkomne søknadene, heller enn å ta utgangspunkt i søkt beløp. Dette ble derfor løsningen i den påfølgende søknadsbehandlingen.

Ved søknadsbehandlingen for 2010-11 påpekte programstyret uheldige sider ved aldri å kunne behandle søknadene i plenum. På den måten mister programstyret noe av kontrollen med

tildelingsprofilen. Programstyret så heller ikke bort fra at resultatet kunne blitt annerledes hvis de beste søknadene var blitt sammenliknet på tvers av utvalgsinndelingen, selv om man anså utfallet som fullt ut faglig og kvalitetsmessig forsvarlig. Arbeidsformen gjør likevel at det enkelte års tildelingsprofil kan bli skjev, og dette må i tilfelle bøtes på i neste utlysning og søknadsbehandling.

Et problem for alle programstyrer som skal bygge opp forskning på underforskete felt, er at jo mer det enkelte programstyremedlem engasjerer seg direkte i slik oppbygging, i form av kontakter med miljøer, enkeltforskere og potensielle rekrutter, desto større risiko for inhabilitet. Dette hindrer programstyret i å være aktivt nettopp på uutforskete felt, så lenge programstyret selv ønsker å delta direkte i søknadsbehandlingen.

Programstyret har meldt disse problemstillingene inn i Forskningsrådet flere ganger.

Vedlegg 2: Oversikt over utlysninger og tildelinger

År	Søknadstyper	Særskilt oppmerksomhet	Søknader	Inn- vilget	Snitt- karakter
2017	forskerprosjekt	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen med utgangspunkt i samiske forhold. Språkvitenskap, særlig sør- og lulesamisk. Samarbeid nasjonalt og internasjonalt.	12	3	6,67
	postdoktorstipend	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen med utgangspunkt i samiske forhold. Språkvitenskap, særlig sør- og lulesamisk.	3	1	6
	doktorgradsstipend	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen med utgangspunkt i samiske forhold. Språkvitenskap, særlig sør- og lulesamisk.	2	0	
	gjesteforskerstipend	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen med utgangspunkt i samiske forhold. Språkvitenskap, særlig sør- og lulesamisk.	0	0	
	forprosjektmidler		4	0	
	arrangementsstøtte	Komparativ urfolksproblematikk med utgangspunkt i samiske forhold.	4	0	
	publiseringsstøtte		0	0	
2016	forskerprosjekt	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen med utgangspunkt i samiske forhold. Samarbeid med utenlandske institusjoner.	16	4	6
	postdoktorstipend	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen med utgangspunkt i samiske forhold. Ett år ved utenlandsk institusjon.	1	0	
	doktorgradsstipend	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen med utgangspunkt i samiske forhold. Utenlandsopphold.	2	0	
	arrangementsstøtte	Komparativ urfolksproblematikk med utgangspunkt i samiske forhold.	3	3	
2015	forskerprosjekt med rekrutteringselementer (ikke stipend)	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen. Samarbeid med utenlandske institusjoner.	13	3	6
	postdoktorstipend	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen. Ett år ved utenlandsk institusjon.	0	0	

	doktorgradsstipend	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen. Utenlandsopphold.	7	1	5,5
	gjesteforskerstipend	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen.	0	0	
	utenlandsstipend	Internasjonale, komparative problemstillinger innenfor urfolksforskningen.	0	0	
	publiseringsstøtte		3	1	-
2014	forskerprosjekt	Demografi, Norden, nordområdene, sirkumpolare sammenlikninger, sør- og lulesamiske forhold (særlig språk), barn og ungdom. Samarbeid mellom institusjoner.	18	3	5,3
	doktorgradsstipend	Demografi, Norden, nordområdene, sirkumpolare sammenlikninger, sør- og lulesamiske forhold (særlig språk), barn og ungdom. Utenlandsopphold.	9	4	5
	arrangementsstøtte	Forskning på barn og ungdom, demografi, sør- og lulesamiske forhold, sirkumpolare og nordiske forhold og på nordområdene.	2	1	-
	publiseringsstøtte		2	2	-
2011/12	arrangementsstøtte	Formidling på samisk	1	1	6,25
	planlegging av arr./publisering	Formidling på samisk	2	2	5,75
	publiseringsstøtte	Formidling på samisk	2	2	6,1
2010/11	forskerprosjekt	Sør- og lulesamisk språkforskning, barne- og ungdomsforskning, forskning i og bruk av samisk som forskn.-språk, samarb. mell. institusjoner	15	5	6
	postdoktorstipend	Forskning i og bruk av samisk som forskn.språk, sør- og lulesamisk forskning, barne- og ungdomsforskning	3	0	
	doktorgradsstipend	Forskning i og bruk av samisk som forskn.språk, sør- og lulesamisk forskn., barne- og ungdomsforskning.	5	0	
	publiseringsstøtte	Forskning i og bruk av samisk som forskn.pråk, sør- og lulesamisk forskn.	1	1	-
	arrangementsstøtte	Sør- og lulesamisk forskning, barne- og ungdomsforskning	7	3	5
2009/10	forskerprosjekt	<i>Mindre</i> prosj. Forskning i og bruk av samisk som forskn.pråk, sør- og lulesamisk forskning	18	7	5,4
	postdoktorstipend	Forskning i og bruk av samisk som forskn.sspråk, sør- og lulesamisk forskning	8	0	
	doktorgradsstipend	Forskning i og bruk av samisk som forskn.språk, sør- og lulesamisk forskn.	13	3	6

	studentstipend		2	0	
	arrangementsstøtte		5	4	5,25
	publiseringsstøtte		1	1	5
2008/9	forskerprosjekt	<i>Større prosjekter</i>	27	6	5,7
	støtte til publisering og oversettelse		2	0	
	arrangementsstøtte		3	3	5,7
2007/8 (to utlysninger)	forskerprosjekt	<i>Mindre prosjekter</i>	1	0	
	doktorgradsstipend		11	3	5,3
	postdoktorstipend		5	0	
	forprosjekt		7	5	5
	støtte til publisering og oversettelse		1	1	-
			241	69	5,6

Vedlegg 3: Prosjektkatalog

Program for samisk forskning II

Prosjektkatalog november 2017

FORSKER-, POSTDOKTOR- OG DOKTORGRADSPROSJEKTER

Cultural sites, traditional knowledge and participatory mapping; Long-time landscape usage in Sápmi

(doktorgradsstipend til Stine Barlindhaug)

Prosjektansvarlig:

Norsk institutt for kulturminneforskning

Prosjektleder:

Professor Bjørnar J. Olsen

Prosjektnummer: 186799/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2008-1.1.2013

Totalbeløp: **2 735 000**

Denne studien har gjennom en tverrfaglig tilnærming utforsket bruk av lokal kunnskap, lokal deltakelse og muligheter innenfor digitale medier i en arkeologisk sammenheng. Studieområdene er to områder i Finnmark fylke i Nord-Norge og en komparativ studie fra vestkysten av British Columbia, Canada. Grunnet Norges "nasjonsbygging" utover 1900-tallet og myndighetenes fokus på én norsk historie og kulturarv, var samisk historie av liten interesse for arkeologien gjennom store deler av det tjuende århundre. Studien har tatt i bruk deltagende geografiske informasjonssystemer (GIS) og utforsket alternative måter å kombinere arkeologi, lokal deltagelse og eksisterende fleksibilitet i GIS for å øke kunnskap om arkeologi og historisk landskapsbruk. Videre er det diskutert ulike måter å tilrettelegge for kunnskapsdeling både til fordel for kulturminneforvaltning, forskere og lokalsamfunn. Prosjektet har vist hvordan en tverrfaglig tilnærming kan bidra til mer effektiv arkeologisk kartlegging og dermed en mer bærekraftig kulturminneforvaltning. Videre kan tilnærmingen som her er brukt bidra til å fylle et økende kunnskapsgap mellom de med stor kunnskap om lokal arealbruk og yngre generasjoner som ikke lenger har den samme nærhet til de tradisjonelle landskapene. Verdien av å integrere lokal kunnskap er eksemplifisert, og viser hvordan muntlige tradisjoner og tradisjonell kunnskap kan hjelpe arkeologene å kontekstualisere og forstå sine funn i et gitt landskap.

Stine Barlindhaug disputerte i september 2013.

Ein sørsamisk etnolekt? Ei sosiolingvistisk undersøking av ei sørsamisk språkleg praksisform (doktorgradsstipend til Inger Johansen)

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder:

Førsteamanuensis Jon Todal

Prosjektnummer 186813/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2008-31.3.2013

Totalbeløp: **2 201 000**

Hovudtemaet for dette forskingsprosjektet er ein spesiell språkleg praksis blant den sørsamiske folkesetnaden. I tillegg til at sørsamane snakkar norsk, og i varierende grad sørsamisk, har dei ein tredje språkvarietet: norsk med innlemma sørsamiske ord og uttrykk. Denne varietetten, som vi til no vel å kalle ein etnolekt, ser ut til å vera nesten obligatorisk å bruke i samtale med andre sørsamar. Etnolekten fungerer som ein sørsamisk identitet- og etnisitetsmarkør og verkar konsoliderande innad i det sørsamiske miljøet. Denne etnolekten er aldri før forsøkt beskrive og forklart, og målsettinga med dette prosjektet er å oppnå ny og verdifull kunnskap om det sørsamiske språksamfunnet generelt og den sørsamiske etnolekten spesielt.

Problemstillinga for prosjektet er delt inn etter to dimensjonar:

- Ein språkstrukturell dimensjon

- Ein funksjonsdimensjon

Den første dimensjonen handlar om språkstruktur. Der skal vi i hovudsak finne svar på spørsmål om kva sørsamiske leksem det er som blir integrerte i det norske språket, kva som skjer morfologisk med orda, og kor stabilt det sørsamiske repertoaret i etnolekten er.

Den andre dimensjonen dreier seg om funksjonen til og bruken av etnolekten. Sentrale spørsmål her handlar om i kva språksituasjonar han blir brukt, kva etnolekten symboliserer for brukarane, og kva rolle etnolekten spelar i revitaliseringa av sørsamisk.

Den overordna metodologiske ramma for prosjektet er kvalitativ forskingsmetode. Innafor denne ramma har vi imidlertid tenkt å samle inn tre typar materiale:

- sjølvopptak
- observasjon
- djupnintervju

Vi skal altså få tilgang til både faktisk språkbruk og samtalar om språkbruken. Innafor ei informantgruppe på 15-20 personar skal vi gjennomføre både sjølvopptak, observasjon og intervju. Ei slik metodetriangulering vil føre til ulike typar empiri å arbeide med, noko vi trur vil få fram fleire og meir nyanserte bilete av undersøkingsobjektet.

FNs barnekonvensjon artikkel 29 (1) om formålet med opplæring: En rettssosiologisk studie om hva barn lærer om det samiske folk (doktorgradsstipend til Hadi Khosravi Lile)

Prosjektansvarlig:

Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo

Prosjektleder:

Professor Kirsti Strøm Bull

Prosjektnummer: 186816/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2008-31.12.2011

Totalbeøp: **1 981 000**

Prosjektet har søkt å svare på følgende problemstilling: Lærer barn i Norge det de skal om det samiske folk, jamfør FNs barnekonvensjon artikkel 29(1)? Denne folkerettslige formålsbestemmelsen representerer globale verdandarder for opplæring. På den annen side har vi opplæringslovens § 1-1 som definerer formålet for opplæring av barn i Norge. FNs barnekonvensjon artikkel 29(1) og opplæringslovens formålsparagraf bygger på to ulike verdigrunnlag, et globalt og et nasjonalt.

I korte trekk har prosjektet definert hvordan FNs barnekonvensjon artikkel 29 (1) skal eller bør tolkes. Prosjektet har konkretisert og tydeliggjort hva barn bør lære om det samiske folk i henhold til artikkel 29(1), og sammenliknet disse opplæringsmålene med opplæringsloven og Kunnskapsløftet (læreplanen). Det konkluderes med at norske myndigheter har gjort svært lite for å utrede og gi opplæringsmålene i FNs barnekonvensjon artikkel 29(1) effekt i norske skoler. Prosjektet har definert og konkretisert hva barn i Norge må eller bør lære om det samiske folk. I tillegg har prosjektet gjennom spørreundersøkelser og intervjuer på 15 ulike skoler i 7 kommuner søkt å svare på hva barn faktisk lærer om det samiske folk. Resultatene viste at elever i niende klassetrinn har fått minimalt med undervisning om det samiske, til tross for at både elever og lærere mener det er et viktig tema. Kunnskapsnivået blant mange elever, selv blant de elevene som bor i samiske kjerneområder, er svært lavt. I tillegg er det avdekket en del svært uheldige holdninger mot samer både blant elever og lærere. I tillegg til kunnskapsmangel og fordommer viser prosjektet at flere elever blir mobbet fordi de er samiske eller assosieres med det samiske. Prosjektet har også utforsket rettssosiologiske metoder for studiet av lovers virkning.

Hadi Khosravi Lile disputerte i november 2011.

Samisk valgforskningsprogram (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:
Samisk høgskole
Prosjektleder:
Forsker 2 Jo Saglie
Prosjektnummer: 189435/V10
Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:
1.11.2008-31.12.2012
Totalbeløp: **4 100 000**

De viktigste resultatene fra prosjektet er presentert i boka "Sametingsvalg: velgere, partier, medier". Noen resultater er også publisert på engelsk, blant annet i boka "Indigenous Politics: Institutions, representation, mobilisation", og på nordsamisk i Dieđut.

Sametingsvalgets nye kretsinnndeling fra 2009 har ført til et betydelig bedre samsvar mellom kretsenes størrelse og antall mandater. Men selv om samsvaret mellom listenes andel av stemmene og mandatene ble bedre, er det fortsatt relativt dårlig. Dette forklares i hovedsak med Arbeiderpartiets og Norske samers riksforbund (NSR)s dominans og fragmenteringen i mange små og geografisk spredte lister.

Urfolksrettigheter reiser et grunnleggende avgrensningsspørsmål: Hvem skal ha stemmerett? To hovedtendenser trer fram i utviklingen fra i Sametingets valgmannstall fra 1989 til 2009: Antall manntallsførte har stadig økt, og den sterkeste veksten har skjedd i de sørlige delene av Norge og i bykommuner. Den prosentvise valgdeltakelsen har variert, men det voksende manntallet innebærer at antall avgitte stemmer hele tiden har økt. Forhold som alder, utdanning, generell politisk interesse og interesse for samepolitikk har betydning for deltakelse ved sametingsvalg. Fra 2009 kan man i kommuner med under 30 manntallsførte velgere bare forhåndsstemme. I disse kommunene var det færre som stemte.

Ap og NSR hadde en dominerende posisjon i 1989-2005, men Ap har over tid styrket sin posisjon på bekostning av NSR. I denne perioden var hele 25 ulike listestillere representert i Sametinget. Selvbestemmelse framstår som en framtrødende skillelinje på velgernivå, der FrPs og NSRs velgere framstår som motpoler.

Sametingsvelgerne har i gjennomsnitt mindre tillit til Sametinget enn til norske politiske institusjoner, men få ønsker å nedlegge Sametinget. Tilliten er lavest i Nordre valgkrets, og høyere i de sørlige valgkretsene.

Samisk tilhørighet, samepolitisk interesse og bruk av samiske medier bidrar til høy tillit. Venstresiden har høyere tillit enn høyresiden, mens NSR-velgere skiller seg ut med høy tillit og Frp-velgere med lav. Når det gjelder nominasjonsprosessen ved sametingsvalg, er det forskjell på NSR og Arbeiderpartiet. Den samiske organisasjonen NSR legger seg nærmest opp til modellen som brukes ved stortingsvalg. Samiske velgere har ulike betingelser for en offentlig samisk politisk debatt. De samiske avisene gir en bred dekning av valget, lokal- og regionavisene i Finnmark dekker rutinemessig valget, mens dekningen blir mer sporadisk jo lengre sør man kommer. Undersøkelsen viser ingen forskjeller i mediadekningen mellom de norske partiene som stiller lister til sametingsvalget og de samiske partiene. Omtrent halvparten av velgerne bestemte seg i løpet av valgkampen, men med en betydelig forskjell mellom partiene. Geografiske forskjeller er tydelige i spørsmålet om hvorvidt velgerne følger med på valgkampen, og hvilke informasjonskilder de bruker. I de nordligste valgkretsene følger velgerne i større grad med i valgkampen, og lokal- og regionavisene er viktigere som informasjonskilder om valget.

Relasjonar mellom samiske og norrøne samfunn i vikingtid og tidleg mellomalder i Sør-Salten, Nordland (doktorgradsstipend til Eirin Holberg)

Prosjektansvarlig:
Høgskolen i Bodø, Fakultet for samfunnsvitenskap, Seksjon for historie

Prosjektleder:

Professor Alf Ragnar Nielssen

Prosjektnummer: 189445/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.9.2009-31.12.2016

Totalbeløp: **2 548 000**

Prosjektet tek for seg etniske og sosiale relasjonar i jernalder og tidleg mellomalder (500 f.Kr. - 1130 e.Kr.) i Sør-Salten. Problemstillinga er: Kva kan det det arkeologiske materialet frå jernalder og tidleg mellomalder seie om relasjonar mellom ulike etniske grupper i området? Faghistoriske forhold ligg til grunn for val av problemstilling og undersøkingsområde. Det registrerte arkeologiske materialet er omfattande, men lite utforska. Området er prega av geografisk og kulturhistorisk variasjon innafor korte avstandar, og tilstadevere av samisk og norrøn busetnad er dokumentert i arkeologiske og skriftlege kjelder. Den tidlegare forskinga har vore fragmentarisk i sine undersøkingar av samisk og norrønt tilstadevere i Sør-Salten, og heilskaplege undersøkingar av forholdet mellom dei manglar. Det er behov for belysing og nyansering av tilstadevere, variasjon og kompleksitet i dei samiske samfunna i perioden. Både tid og rom som parameter er ein føresetnad for det dynamiske perspektivet som er målet. Makroperspektivet blir kombinert med undersøkingar på "mikronivå". Det er gjort få C14-dateringar av samiske kulturminne i undersøkingsområdet, C14-dateringar vil difor vere ein sentral og nødvendig del av prosjektet. For å utvikle ei forståing av det arkeologiske materialet sine sosiale samanhengar blir teoriar av Bourdieu anvendt, som gjennom fokuset på materialitet er gode reiskap for ein arkeolog. Perspektiva på gåvebytterelasjonar og romleg strukturering er spesielt relevante for hovudproblemstillinga.

Samisk etnisitet og levekår (forskerprosjekt med doktorgradsstipend til Torunn Pettersen)

Prosjektansvarlig:

Det medisinske fakultet, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Forsker Magritt Brustad

Prosjektnummer: 189476/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.7.2009-1.1.2015

Totalbeløp: **2 523 000**

Bruk av samisk etnisitet som variabel i studier som sikter mot kvantitativ kunnskap om helse og levekår på populasjonsnivå i dagens Norge, utfordres av mangelfulle samisk-demografiske data og utydelige samisk-etniske grenser. Med utgangspunkt i at samene både er en etnisk gruppe og et urfolk, utforsket prosjektet aspekter ved operasjonalisering, registrering og (selv)rapportering av samisk etnisitet på norsk side av Sápmi. Hensikten var å bidra til mer systematisk kunnskap om og forståelse for forhold som kan ha betydning for design, resultater og fortolkninger av populasjonsbaserte studier som involverer mønstre i samers helse og levekår. Prosjektet har brukt empiriske data fra Sametingets valgmannstall i Norge for tidsrommet 1989-2009, fra Norges folketelling for 1970, og fra SAMINOR-studien; en befolkningsbasert helse- og levekårsstudie utført i 2003/2004 i utvalgte rurale områder med samisk og ikke-samisk bosetting i Norge. Resultatene viser hvordan samisk etnisitet kan måles på ulike måter, og hvordan både selve etnisitetsmålene og (selv-)rapportert samisk etnisitet basert på slike mål, kan endres over tid. Valget av samisk etnisitetsmål kan ha merkbar effekt på studiepopulasjoners størrelse og geografiske profil, men synes å ha mindre betydning for utfall av sammenligninger av levekår hos den samiske og den øvrige befolkningen i samme område. Den overordnede diskusjonen vektlegger at epidemiologiske studier som anvender samisk etnisitet som variabel, må ta høyde for intern-samisk variasjon og for kompleksiteten ved krysskulturell forskning; forstått som det å studere etnisk definerte populasjoner. Avhandlingens hovedbudskap er at det ikke var mulig å foreslå en entydig løsning vedrørende operasjonalisering av samisk etnisitet. Det argumenteres imidlertid for at en nøkkelutfordring er å avveie mellom 'Samisk språkforbindelse' og 'Selvidentifikasjon som same'. Det argumenteres også for at bruk av samisk etnisitet som variabel krever særskilt bevissthet ikke bare om hvordan studier utføres, men også om hva som er hensikten med hver studie og om forskningsståsted

for aktører som er involvert i de ulike fasene av slike studier. I sum tilbyr avhandlingen et systematisk overblikk som kan gjøre det enklere å kommunisere meningsfullt om resultater framkommet ved bruk av samisk etnisitet som variabel når temaet er helse og levekår i en populasjon som verken er gitt eller enhetlig.

Torunn Pettersen disputerte i november 2015.

Tradisjonell kunnskap og forvaltning av fjorder som økosystemer og kulturlandskap (forskerprosjekt med doktorgradsstipend til Camilla Brattland)

Prosjektansvarlig:

Senter for samiske studier, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Seniorforsker Einar Eythorsson

Prosjektnummer: 189482/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.11.2008-28.2.2012

Totalbeløp: **5 300 000**

Prosjektet har hatt lokal økologisk kunnskap i sjøsamiske bosettingsområder som hovedtema. Prosjektet er utviklet innenfor det samiske fiskerinettnettet Fávllis, som består av ansatte ved forskningsinstitusjoner og lokale kompetansesentre for ressursforvaltning, rettighetsspørsmål og kulturelle emner i sjøsamiske områder. Prosjektet har innhentet forvaltningsrelevant kunnskap om samspillet mellom økosystemer, kulturlandskap og lokalsamfunn i nordlige fjorder og funnet til dels dramatiske økologiske endringer i Porsangerfjorden og Tanafjorden. Sildebestanden er gjenopprettet, men det er færre sjøfugl, nedgang i øvrig lokal fiskebestand og tareskog, og økt forekomst av kråkebolle, sel, oter og kongekrabbe. Endringene skyldes kombinasjonen av ny fangstteknologi og et forvaltningsregime som tillot bruk av denne teknologien i områder som man senere har forstått burde vært skjermet. De sjøsamiske samfunnene preges av svekket fiskerinæring, noe som fører til færre arbeids- og møteplasser, og færre arenaer for å vedlikeholde lokal økologisk kunnskap. På grunn av lite vitenskapelig fokus på fjordøkologi og fjorder som sosio-økologiske systemer målbæres heller ikke kunnskap lokalsamfunnene oppfatter som relevant overfor beslutningstakere. Etableringen av Sametinget i 1989 har imidlertid bidratt til at sjøsamiske fiskerier i de senere år er blitt synliggjort og integrert i de av marine forvaltningssystemer gjennom et sett av ny miljølovgivning og marin ressursforvaltning.

Prosjektet har gjort erfaringer med innsamling og systematisering av lokal økologisk kunnskap og metoder for å etablere en kunnskapsbase på feltet. Prosjektet har også lagt vekt på bruk av film som metode. Filmen «Det hadde vært godt med seimølja» viser ulike former for kunnskap om Porsangerfjorden, og prosjektet har også brukt materialet til kortere filmsnutter. Partnerskap med lokale samiske institusjoner (Samisk nærings- og kompetansesenter i Tana, Sjøsamisk kompetansesenter i Porsanger og Senter for nordlige folk i Kåfjord) har sikret lokalt eierskap og tilgang til data basert på lokal økologisk kunnskap. Prosjektet har også samarbeidet med forskere og stipendiater fra Canada, USA, Sveits og Tyskland.

Camilla Brattland disputerte i juni 2012.

Landskapskunnskap og ressursbruk i indre Troms og Finnmark 2500 f.Kr. - 1000 e.Kr. (forskerprosjekt og arrangementsstøtte)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Forsker Marianne Skandfer

Prosjektnumre: 189485/V10 og 203248/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.3.2009-30.5.2016

Totalbeløp: **1 918 000**

LARM-prosjektets hovedmål har vært å frambringe ny kunnskap om dynamikk, variasjon, kontinuitet og endring i landskapsbruk og ressursutnyttelse i indre, nordre Sápmi, i tidsrommet 2500 f.Kr.-1000 e.Kr. Tidsrommet inkluderer to hendelser som synes å representere sentrale skifter i den regionale kulturhistorien; skifter som antas å ha implikasjoner for store deler av Fennoskandia som helhet. Den første er en omfattende etablering av fangstgropsystem for villrein fra omkring 2500 f.Kr. Den andre er overgangen fra villreinfangst til en form for fangstbasert reindrift, kanskje så tidlig som 800/1000 f.Kr. I løpet av dette tidsrommet etableres samisk etnisitet som en felles jeger-fangstidentitet i Fennoskandia. En av de store empiriske utfordringene ligger i den generelt mangelfulle kunnskapen om kulturhistorien i innlandet i Nord-Norge. Vi vet i dag lite om hvilke kulturminner og kulturmiljø som finnes i innlandet i det nordlige Sápmi, hvordan de er lokalisert i landskapet og hvordan de er kronologisk relatert til hverandre. Den andre store utfordringen er at det første tusenåret e.Kr. i særlig grad framstår som arkeologisk funntom.

Landskapets geografi og topografi, årstidsmessige og klimatiske fluktuasjoner, legger premisser for tilgangen og utnyttelsen av ressursene. Samtidig vil sosial og kulturell dynamikk påvirke både arten og graden av landskaps- og ressursbruk; hva har til ulike tider vært ansett for å være nødvendig, tilgjengelig eller på forskjellige måter verdifullt å høste av? Slike vurderinger er betinget av sosio-kulturelle forhold, både internt i de lokale jeger-fangstgruppene og i deres samspill med andre grupper, utenfor undersøkelsesområdet. Gjennom en "holistisk", antropologisk-humanistisk arkeologisk tilnærming har prosjektet satt søkelys på hvordan kunnskap om landskapsbruk og ressursforvaltning er relatert til dynamikk i identitet og sosial samhandling (etnisitet, territorialitet, gender) i et langtidsperspektiv.

En workshop i 2011 fungerte som arena for å diskutere teoretiske, metodiske og kulturhistoriske implikasjoner av den teoretiske forutforståelsen av den "funntomme" perioden i Nord-Norge, som ser ut til å være sentral i utformingen av samisk etnisitet og framveksten av reindrift som næring.

Prosjektet har brukt mye ressurser på feltarbeid. Store områder er registrert, flere hundre nye kulturminner er funnet, og en rekke utgravninger har gitt mye ny informasjon om eldre tiders utnyttelse av det nordlige innlandet i Norge. Det nye datatilfanget gir oss nå mulighet til å kunne se kritisk på det arkeologiske materiale som fantes fra før prosjektet startet. Det er tydelig at det som har vært regnet som "typisk" i realiteten er nokså unikt for området. Vi har nå et mye bredere grunnlag for å kunne sammenlikne og diskutere kulturhistoriske tendenser i landskaps- og ressursbruk i de ulike delene av Nord-Norge og Norge, over et langt tidsspenn. Vi ser muligheten av at flere næringstilpasninger av episodisk karakter kan ha funnet sted gjennom forhistorien. Disse er knyttet til nordlige jakt-fangstsamfunn, men kan omfatte både tamreinhold og jordbruk/dyrking av planter flere tusen år bakover i tid.

Universitetet i Tromsø har bidratt med postdoktorstipend til Ingrid Sommerseth.

Samisk kunst (forskerprosjekt med postdoktorstipend til Hanna Horsberg Hansen og doktorgradsstipend til Monica Grini og Tone Thørring Tingvoll)

Prosjektansvarlig:

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Professor Svein Aamold

Prosjektnummer: 189491/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.7.2009-31.12.2016

Totalbeløp: **8 240 000**

Det etnografiske perspektivet som fremdeles artikuleres i diskursen om samisk kunst, gjør det problematisk å videreføre slik forskning uten samtidig å kritisere dette perspektivet og finne nye tilnærminger. Forsøk på å bringe fram ny empiri ved å anvende tradisjonell historiografi og teori havner i ulike "feller": etnografiske, kunsthistoriske eller komparative. Vår hypotese er at forskningen faller i slike feller fordi man ikke samtidig kritiserer gjeldende diskurser og metoder. Ett slikt diskursivt ankepunkt er selve historieskrivingen. Et annet er hvordan all kunst avtvinges mening etter modell av verbalspråket. Med bakgrunn i teorier fra Manfredo Tafuri, Gottfried Boehm og W. J. T. Mitchell vil objekter og fenomener stå i sentrum for vårt prosjekt. Vi vil søke bort fra en språklig tilnærming og mot det som i kunstvitenskapen kalles en vending mot bildet (The iconic turn/The pictorial turn) hvor det særlig er bildets annerledeshet og forskjell fra tekst som er utgangspunktet. I disse teoriene ligger det samtidig et element av kritikk som gjør dem velegnet som dekonstruerende og kritiske verktøy.

Prosjektets empiriske tilnærminger er ulike kunstsamlinger eller museumssamlinger som omfatter samisk kunst. En annen tilnærming gjøres fra et internasjonalt perspektiv og utforsker hvordan samisk kunst inngår i en større, sirkumpolar eller internasjonal urfolkskunstdiskurs. En tredje er undersøkelsen av samisk kunst som en motdiskurs i den etnopolitiske kampen. Prosjektet er en paraply for forskning som foregår parallelt.

Universitetet i Tromsø har bidratt med doktorgradsstipend til Irene Snarby.

Monica Grini disputerte i desember 2016.

Lingvistisk analys av Johan Turis 'Muitalus sámiid birra' (forskerprosjekt og arrangementsstøtte)

Prosjektansvarlig:

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Professor Mikael Svonni

Prosjektnumre: 195189/V10 og 203245/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.10.2009-31.12.2012

Totalbeløp: **570 000**

I dette prosjektet er en av de aller første bøkene som er skrevet av en same på samisk (Johan Turi: "Muittalus samid birra. En bog om lappernes liv") blitt analysert fra et lingvistisk perspektiv. Imidlertid er materialet ikke selve boken, men Johan Turis originalmanus til boken, som kom ut for første gang i 1910. Det er et unikt materiale med tanke på at manuset er gammelt, håndskrevet og utgjør det eldste samiske språkmaterialet av betydelig omfang som beskriver samenes kultur fra et innenfraperspektiv, og som er skrevet av en person med samisk som morsmål. I prosjektet er Turis håndskrevne manus transkribert og normalisert til gjeldende nordsamisk ortografi. Det er også gjort flere omtolkninger av materialet i forhold til tidligere utgitte versjoner av boken. Den nye utgivelsen har også vært grunnlag for oversettelser til engelsk og norsk. Prosjektet er presentert i flere artikler, både vitenskapelige og populærvitenskapelige, i foredrag nasjonalt og internasjonalt og i intervjuer i samiske medier. En konferanse i 2010 behandlet dels tilblivelsen av Turi bok og samarbeidet mellom ham og Emilie Demant, dels Turis forfatterskap, dels utfordringene med å oversette teksten hans. En monografi om Johan Turis språk publiseres høsten 2016.

The South Saami population's right to land under international law, domestic law and Saami customary law (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Forsker Jon Mathias Åhrén

Prosjektnummer: 195210/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.5.2010-30.4.2013

Totalbeløp: **3 073 000**

Prosjektet har dreid seg om hvilken innvirkning folkeretten har/bør ha på norsk og svensk nasjonal retts forståelse av de sørsamiske landrettighetene. Dette er et utforsket område i rettsvitenskapen, og uklarhetene i rettstilstanden har ført til usikkerhet, konflikter og rettstvister. Prosjektet har bidratt til å tydeliggjøre hvilken rett reinbeitedistriktene har til land, vann og naturressurser. Prosjektresultatene vil foreligge i form av lærebøker i urfolks land- og naturressursrettigheter i henhold til norsk, svensk og internasjonal rett. Det er også publisert vitenskapelige artikler i Norge, Sverige og USA. Prosjektets pilotstudier vil bli publisert både separat som historiske artikler og sammen med en detaljert juridisk analyse av hvilke rettigheter bruk av områdene har gitt opphav til for reinbeitedistriktene. Områder så langt sør i det samiske samfunnet har aldri før vært gjenstand for denne type forskning, og prosjektet har påvist at tidligere rettshistorisk forskning til dels har bygget på feilaktige antakelser.

Samisk historie etter 1750 (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Professor Henry Minde

Prosjektnummer 195216/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.9.2009-31.8.2010

Totalbeløp **1 103 000**

Samenes historie er mangesidig og foranderlig både i tid og rom. Dette vil komme klart fram i vårt bokprosjekt. Fremstillingen skal gi "Stand der Forschung", samtidig som den er åpen med henblikk på perspektivene videre. Framstillingen vil legge til grunn et konstruktivistisk syn på etnisk tilhørighet og grensedragning. Dette innebærer at det vil bli lagt vekt på å se utviklingen av samiske samfunn og identiteter som samspill mellom eksterne og interne prosesser, altså et relasjonelt perspektiv. Samtidig vil vi legge vekt på den interne dynamikken i det samiske samfunnet per se. Senere tids teoretiske og metodiske debatter har især tatt opp postkoloniale og globale perspektiv som en utfordring for historiske framstillinger generelt. I vår framstilling av samenes moderne historie vil vi for det første forsøke å vise ulike former for lokale diskurser om etnisitet slik de framkommer i folks hverdagslige samhandling. Samtidig vil vi i det historiske forløp måtte kontekstualisere både "de som er fastboende på grunn av skjebnen" og "de globale kulturelle hybridisering" (Bauman 1998). For det andre er det ikke lenger tilstrekkelig å vise at samenes historie er en viktig del av europeisk historie. De siste tiår har den globale dimensjon vært en viktig faktor for urfolk generelt. Særlig har dette vært en avgjørende for å forstå utviklingen av samenes rettigheter og selvstyre. Framstillinga analyserer og drøfter hvordan samenes politiske organisasjoner og institusjoner har "gjort en forskjell" i utviklinga av urfolksrettigheter på globalt, nasjonalt og lokalt nivå. Det er likevel ikke et poeng å vise hvor relativt vellykket den samepolitiske bevegelsen har vært, men tvert imot å drøfte hvordan de ulike utviklingstrekk mellom de samiske organisasjoner og de nordiske land, kan ha interesse for en større almenhet. Det er et håp at andre folkegrupper og stater kan ha noe å lære av de erfaringer som her er gjort.

Bysamer og byen som en ramme for utviklingen av en ny samisk kulturform i de nordiske land (forprosjekt og forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

NORUT Tromsø

Prosjektleder:

Professor Asle Høgmo

Prosjektnumre: 186801/V10 og 195221/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

15.11.-31.12.2007 og 1.9.2009-28.2.2013

Totalbeløp: **1 552 000**

Å være same har i nordisk offentlighet ikke vært forbundet med bosted i by, selv om dette lenge har vært tilfellet. Demografiske og næringsøkonomiske prosesser særlig etter 1950 har medført at det i dag eksisterer en betydelig samisk bybefolkning både i Norge, Sverige og Finland, men det finnes svært lite forskningsbasert kunnskap om dette segmentet av den samiske nasjonen. Bysamiske samfunn har en rekke særtrekk i forhold til tradisjonelle samiske samfunn. De har en heterogen sammensetning sammenliknet med ulike samiske delkulturer, og de er i stor grad innflyttersamfunn vokst fram i løpet av siste generasjon med den moderne storby som materiell og sosial kontekst. Dette gjør dem spesielle i mange henseender. Utgangspunktet for denne undersøkelsen har vært en oppfatning av at framveksten av de bysamiske samfunn har skapt nye samiske identitetsformer preget av særegne kulturelle uttrykk og væremåter. Vårt hovedanliggende har vært å undersøke i hvilken grad dette er tilfelle og hva som eventuelt er kjernetrekk ved den bysamiske kulturen og identiteten. I dagens bysamiske samfunn finner vi blant annet et stort antall samiske aktivister, kulturarbeidere og forskere med høy utdanning som kan betegnes som en moderne middelklasse og som utgjør en betydelig del av den samiske eliten. De lever i byen, identifiserer seg med den og gjør også krav på den. Mange av de som tilhører førstegenerasjon bysamer er i tillegg også nært knyttet til det stedet de kom fra. De lever ut sin samiskhet mest på den private arena og når de besøker sine hjemtrakter, eller innenfor de mange institusjoner de selv har skapt eller deltar i. Dette gjelder alt fra menighetsliv, fotball, festlig lag, interesseorganisasjoner og felleskap rundt profesjoner enten det er som lærere, forskere eller sykepleiere. Den urbane konteksten slik den tegner seg i vårt intervju materiale med samer, er nyskapende, særlig for den yngre generasjon som er født og oppvokst i byen. Den bysamiske konteksten gir rom for både frihet, refleksjon og innovasjon. Byens kulturelle mangfold gir frihet til både å skape og reflektere over sin egen identitet. Slik refleksjon gir også rom for innovative prosesser for utprøving av nye samiske uttrykk både med hensyn til språk, klesdrakt, smykker, musikk og design. I løpet av siste generasjon har denne bysamiske befolkningen i samarbeid med vertskommunene utviklet en rekke formelle og uformelle samiske institusjoner.

De russiske samene og den institusjonelle samlingen av Sápmi (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR)

Prosjektleder:

Forsker Jørn Holm-Hansen

Prosjektnummer: 195226/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.9.2009-31.12.2012

Totalbeløp: **2 146 000**

Den samiske institusjonsbyggings- eller nasjonsbyggingsprosessen impliserer en viss institusjonell homogenisering. I tre av de fire stater med samisk urbefolkning har det nå blitt etablert lignende politiske strukturer for den samiske minoriteten: sametingene. Disse har igjen opprettet et institusjonalisert samarbeid som er under utbygging og utdypning. Det internasjonale samiske politiske liv er altså i stor grad tilpasset nordiske forhold, og de russiske samene får en perifer rolle i systemet. Dette prosjektet har sett på den internasjonale samepolitikkenes effekt på russisk samepolitikk, ved å ta for seg cases: Konfliktene rundt forsøk på å etablere et russisk sameting, og den nordiske samekonvensjonsprosessen. Når det gjelder sametingsspørsmålet har man forsøkt å kartlegge aktive interesser og diskurser hos ulike aktørgrupper - (i) nordiske samepolitikere som er aktive i forhold til Russland, (ii) ulike fløyer hos de russiske samene, og (iii) representanter for russiske myndigheter som har med samepolitiske spørsmål å gjøre - og tolke begivenhetene rundt forsøket på etablering av sameting i lys av dette. Når det gjelder den nordiske samekonvensjonen ville man spore hvordan tanken

om en all-samisk rettighetskonvensjon ble til tanken om en nordisk samekonvensjon, se på hvordan konvensjonsutkastet og arbeidet rundt produksjonen av dette har forholdt seg til de russiske samene, og hvorvidt russiske samer har prøvd å påvirke prosessen - samt med hvilken grad av måloppnåelse. Resultatene fra prosjektet er formidlet i en rekke artikler og medieoppslag, og medarbeiderne har holdt foredrag i Norge, Russland og Nepal. Det er holdt en internasjonal workshop i Sveits, og flere bøker vil bli publisert.

Fra toponymisk fortielse til toponymisk dekolonisering av urfolks navneforråd (forskerprosjekt, konferansestøtte og utenlandsstipend)

Prosjektansvarlig:

Samisk høyskole

Prosjektleder:

Førsteamanuensis Kaisa Rautio Helander

Prosjektnumre: 195412/V10, 195506/V10 og 203224/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2010-1.1.2015

Totalbeløp: **2 270 000**

Hovedvekten i prosjektet har vært på å utvikle metodikk om forskning på offentlig bruk av urfolks stedsnavn og navnepolitikk. Sammenligningsmaterialet er valgt fra to språk, samisk og te reo Maori, maorispråk i Aotearoa (New Zealand). I metodikkutviklingen er det dratt nytte av nyere forskning om språklige landskap. Teorier om forskning på språkpolitikk er tilpasset og videreutviklet til forskning på stedsnavnpolitikk. I prosjektperioden er det også lagt vekt på å bygge nettverk i urfolksonomastikk både i form av forskningsopphold i New Zealand, gjesteforskeropphold for urfolkforskere ved Samisk høyskole, og å arrangere den første internasjonale konferansen om urfolks stedsnavn i Kautokeino i 2010.

Kola Saami Herders in Post-Soviet Society: Ethnopolitics in Urban and Tundra Spaces (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Professor Trond Thuen

Prosjektnummer: 195413/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.10.2009-31.12.2013

Totalbeløp: **969 000**

Prosjektets hovedformål var å gi økt innsikt i den post-sovjetiske endringsdynamikken innenfor reindriften på Kola, med hovedvekt på kolasamenes situasjon. Prosjektets delmål har bestått i a) å klargjøre hvorfor støttetiltak for kolasamenes reindrift har hatt liten effekt i den siste tjueårsperioden; b) å teste en antagelse om at det har oppstått en kløft mellom den etnopolitiske eliten i bysamfunnet (Lovozero) og reindriften på tundraen. I den forbindelse har prosjektet særlig rettet oppmerksomheten mot det problematiske forholdet at reindriftssamfunnet blir representert utad av den urbane eliten, noe som også kommer til uttrykk i betydelige forskjeller mellom disse to kategoriene med hensyn til kjønnssammensetning, utdanning, yrke og bosettingsmønster; c) å gi praktiske bidrag til å løse problemer som har oppstått i tilknytning til disse samfunnstrekkene.

Prosjektet har søkt å bidra til å minske kløften mellom den reindriftsrelaterte befolkningen på tundraen og den etnopolitiske eliten i byene, ved å innlede et samarbeid med Kola Sami Parliament og initiert en rekke aktiviteter i den forbindelse, som seminarer, publikasjoner, forelesninger og presentasjoner i mediene. Også etter avslutningen av selve prosjektet har medarbeiderne søkt å inkludere reindriftsbefolkningen i større grad i den etnopolitiske diskursen.

Davvisamegiela vearbasojahanmorfologiija occodeapmi (Tilegnelse av verbbøyningsmorfologi i nordsamisk) (doktorgradsstipend til Johanna Ijäs og publiseringsstøtte til avhandlingen)

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder:

Professor Pekka Sammallahti

Prosjektnumre: 195419/V10 og 203222/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.9.2009-31.12.2011

Totalbeløp: **923 000**

I prosjektet er det blitt undersøkt hvordan et samiskspråklig barn tilegner seg verbbøyningssystemet i nordsamisk fram til det er tre år gammelt. Resultatene viser at de første verbformene dukker opp i barnets språk i alderen ett år og fire måneder, og at barnet til å begynne med ikke kan bøye verb, men kun bruker én bøyingsform av hvert verb. Når barnet er ett år og åtte måneder, begynner det å bruke verb i flere bøyingsformer. Da går tilegnelsen av verbformer over i en aktiv og produktiv fase hvor barnet "tester" forskjellige grammatiske regler som det har lært seg til da. Det betyr at ved siden av voksenspråkets former bøyer barnet også verb på egne måter. En vanlig måte å bruke verb på er å bøye dem i andre personer og tall enn hva de voksne gjør. Barnet kan for eksempel bruke pronomen for første person entall, men bøye verbet i tredje person entall. Istedenfor å si "mun manan" (jeg går) slik de voksne gjør, kan barnet si "mun manná" med verbform i tredje person entall. Et annet vanlig unntak i forhold til voksenspråket er at former blir forkortet. For eksempel kan bøyingsendelsen falle bort i noen former: "(mun) mana", jf. "(mun) manan" (jeg går). En trestavellesform kan i barnespråket blir forkortet til en tostavellesform: "(mun) veahkan", jf. "(mun) veahkehan" (jeg hjelper). Det kan også forekomme andre måter å bøye verb på som er forskjellige fra voksnes former, f.eks. "mannit", jf. "mannat" (vi går); "vuojii", jf. "vujii" (han/hun kjørte); "mannai", jf. "manai" (han/hun gikk). På samme måte som i andre språk med rik bøyning begynner et samiskspråklig barn å tilegne seg verbbøyningsformer tidlig i språktilegnelsesprosessen. Bruken av bøyingsformer som er forskjellige fra formene i voksenspråket, avtar mot slutten av barnets tredje leveår. Formene i voksenspråket blir i de fleste tilfeller barnets hovedformer før det fyller tre år.

Johanna Ijäs disputerte i 2011.

Language revitalisation: attitudes, engagement and linguistic interaction (doktorgradsstipend til Florian Hiss)

Prosjektansvarlig:

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Professor Jan-Ola Östman

Prosjektnummer: 195420/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.9.2009-31.12.2013

Totalbeløp: **2 556 000**

Kommer de samiske språkene til å dø ut? Vil styrking av samisken endre lokale identiteter? Hvem er ansvarlig for språket? Og hva betyr det for folk flest? Dette er noen av spørsmålene som individuelle aktører engasjerer seg i i sammenheng med den komplekse, flerspråklige sosiolingvistiske situasjonen i Nord-Norge og det språklige møtet mellom samisk og norsk. Den språklige situasjonen kan beskrives som kompleks, med flerspråklighet, ulike individer, grupper og interesser involvert, ulike språkholdninger og komplekse sammenhenger mellom individnivå, lokalnivå og samfunnsnivå. Kompleksitet innebærer

at ting ikke er enten organisert eller uorganisert, enten stabile eller ustabile, men at de kan være både det ene og det andre samtidig. Hovedspørsmålet i avhandlingen er hvordan ulike individuelle aktører håndterer denne kompleksiteten og utfordringene den innebærer, og hvordan de bruker språket som middel for å gjøre dette. Avhandlingen omfatter seks uavhengige case-studier som tar for seg individuell språklig management og organisasjon av språkrelaterte spørsmål i ulike situasjoner. Case-studiene beskriver møtet mellom globale og lokale perspektiver på spørsmålet om framtidig samisk språkdød eller språkbevaring; individuell håndtering av denne risikoen og uvissheten; forhandling og organisering av ansvar i forhold til språkbevaring, handling og personlige holdninger; og individuell posisjonering og uttrykk for holdninger i språkdebatten i Tromsø. Diskursanalysen i de ulike case-studiene viser at vi kan konstruere pessimisme og optimisme samtidig og til og med bruke negative erfaringer og utsikter som ressurs for å uttrykke positive og optimistiske synspunkt; vi kan samtidig avvise og overta ansvar og tilskrive ansvar til andre personer; og når vi uttrykker holdninger, konstruerer vi grenser mellom oss og andre, men vi kan bruke språket simultant til å knytte sosiale bånd. Disse språklige evnene og strategiene kommer spesielt til syne i møtet med den allmenne og spesielle kompleksiteten i språksituasjonen mange i Nord-Norge befinner seg i. Alle analysene viser at vi som språkbrukere har mangfoldige muligheter til å organisere verden rundt oss og møte ulike utfordringer som oftest ikke kan beskrives på en enten-eller-måte. I våre organisasjonsstrategier strukturerer vi språket slik at det kan oppfylle flere funksjoner samtidig. Med språklige midler kan vi til og med håndtere ulike ting simultant som tilsynelatende har helt motsatte betydninger. Dette kan vi betegne som hybrid diskurs.

Florian Hiss disputerte i april 2013.

Mangfold og variasjoner i Sør-Norges fangstmarker (doktorgradsstipend til Hege Skalleberg Gjerde)

Prosjektansvarlig:

Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo

Prosjektleder:

Professor Brit Solli

Prosjektnummer: 195424/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

15.2.2010-30.5.2016

Totalbeløp: **2 554 000**

Prosjektet har undersøkt grunnlaget for en sørsamisk forhistorie i Sør-Norge. På den ene siden handler det om hvilket arkeologisk materiale som er tolket som samisk i Sør-Norge, og på den andre siden er det et spørsmål om epistemologi og hvem som har definisjonsmakt over historien. Resultatet er først og fremst en kildekritisk analyse av det arkeologiske materialet og de tolkningene som er gjort av det, men den er også en diskusjon om hvordan postkoloniale perspektiv og urfolksperspektiv gir både muligheter og begrensninger i tolkningene. Det arkeologiske materialet omfatter såkalte fangstmarksgraver, boplasser, mulige offerplasser og løsfunn. I gjennomgangen blir det tydelig at dette samlede materialet er svært sprikende og fortsatt ganske knapt med tanke på å underbygge en sørsamisk forhistorie arkeologisk. Avhandlingen viser at kategorien «fangstmarksgraver» rommer så mye variasjon at den ikke bør brukes som en enhet i fortolkning av fortiden. Spørsmålet er da hvorvidt erkjennelsen av et svakt arkeologisk grunnlag må føre til en avvisning av en sørsamisk forhistorie. Man kan velge å legge vekt på variasjoner, ambivalens og hybriditet og ende opp med en «førsamisk» forhistorie, der etniske merkelapper er umulige, eller man kan legge vekt på å fortelle en sørsamisk forhistorie ut fra kritikk og dekolonisering av vestlig vitenskapelig praksis. Avhandlingen gir grunnlag for å mene at den postkoloniale kritikken muliggjør en sørsamisk forhistorie og dermed utgjør et viktig epistemologisk verktøy, men at vi samtidig må godta at alt arkeologisk materiale kanskje ikke er etnisk kategoriserbart. Dette ukategoriserbare «førsamiske» er imidlertid også en del av en sørsamisk forhistorie.

Hege Skalleberg Gjerde disputerte i mai 2016.

Från kust till kyst (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Professor Bjørg Evjen

Prosjektnummer: 203234/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2011-30.05.2016

Totalbeløp: **5 747 000**

Prosjektet har vært flerfaglig med forskere fra arkeologi, historie, etnologi, sosialantropologi og språkvitenskap. I den arkeologiske undersøkelsen ble det gjort til dels oppsiktsvekkende funn. På norsk side, i Saltfjellregionen, ble det avdekket et stort antall stallotomter i Lønsdalen, og også i områder ned mot kysten. Tidligere har denne typen funn i hovedsak vært gjort på svensk side. Funnene sier noe nytt om stallotomtenes utbredelse, lokalisering og ressursutnytting. Et annet funn er belegg for at det fantes en ikke-bofast markesamisk befolkning i Sør-Salten som hadde holdt til i kystlandskapet i lang tid før den ble bofast. Gruppen hadde trolig bakgrunn både i tidligere tilflytning av reindriftssamer østfra og i en lokal befolkning med tilhold i området fra middelalderen.

Reindriftens møte med gruvedrift i grensefjellene ga både utfordringer og nye muligheter for det samiske samfunnet. Gruvedriften i Nasa på 1600-tallet ble en stor påkjenning for reindriften og for arbeidere ved driften i det værutsatte området. Rundt 1900, da gruvedriften i Sulitjelma ble åpnet, ble møtet et annet, med flest positive undertoner. Det fantes et sosialt nettverk mellom samer, svensker og nordmenn som ikke ble brutt da unionen mellom de to land ble opphevet og bilaterale statlige avtaler ble satt i verk med reguleringer av grenseområdene. En nærstudie av Stormo-folket i Misvær viste hvordan innvandring, med eksempel fra en enkelt families historie, fikk språklige konsekvenser. Nordsamisk språk ble byttet ut med norsk etter hvert som barna begynte på norsk skole og senere giftet seg med norsktalende. Selv om ikke språket ble videreført, ga informantene uttrykk for at samisk identitet og kultur var viktig også etter at språket ikke lenger var i aktiv bruk.

Den skogssamiske kulturen i Pite lappmark har lange tradisjoner bakover i tiden. Lenge var samene i majoritet i skogene mellom Piteelven og Skellefteelven. De første nybyggerne kom på slutten av 1700-tallet, og førte med seg endinger inn i det samiske samfunnet. Joiker som finnes fra området kan analyseres som en historiebok, om flytting av reinflokkene fra kysten og til innlandet og om endringer, utfordringer og nye muligheter som kom til opp gjennom tiden helt fram til i dag. Møte med dagens unge for å finne deres forhold til en egen pitesamisk identitet, viste at bevisstheten om forvaltning av identitet og samiskhet var stor i ungdomsgruppa. Bevissthet om historien gjorde at de var klar over de vanskelige rammebetingelsene som samisk kultur hadde levd under. I dag er det en selvfølge å forvente likeverdige tilbud på linje med det øvrige samfunnet, tilbud og aktiviteter arbeidet fram av spesielt samiske foreldre. Familien var særlig viktig i etablering av og videreføring av deres pitesamiske identitet. Stedsnavn er i endring, så også i det pitesamiske området, og alle stedsnavn er ikke mulig å forstå. En gjennomgang av samiske stedsnavn viste at navnene hadde en tendens til å bli forandret når en ny språkgruppe kom i kontakt med dem, som når svenske nybyggere flyttet inn i et samisk område. Prosjektresultatene er formidlet i en antologi, *Från kust till kyst. Áhpegáttest áhpegáddáj*. Antologien har sammendrag på pitesamisk for alle kapitlene. Lanseringen av antologien er blitt gjort både ved akademiske institusjoner i Sverige og Norge og i pitesamiske lokalsamfunn.

Strukturer og mønstre i samisk ornamentikk som basis for undervisning i matematikk for ungdomstrinnet (forskerprosjekt med postdoktorstipend til Ylva Jannok Nutti)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Førsteamanuensis Anne Birgitte Fyhn

Prosjektnummer: 203266/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2011-01.01.2015

Totalbeløp: **3 592 000**

Lærere og forskere samarbeidet om utvikling av kulturbasert matematikkundervisning. De tok utgangspunkt i samisk rundfletting, ruvden. Matematikklærerne ved Kautokeino ungdomsskole deltok i workshoper sammen med duodjiekspertene og forskere fra feltene kulturpedagogikk og matematikdidaktikk. To av lærerne deltok i et 10 stp emne om etnomatematikk, en av dem skrev en oppgave som ble utviklet videre til en tekst i "Tangenten - tidsskrift for matematikkundervisning". Et undervisningsopplegg om ruvden ble utviklet og presentert i video som foreligger på YouTube på norsk, nordsamisk, russisk, finsk, svensk og engelsk. Undervisningen ble testet ut og er beskrevet i et kapittel i boka "Indigenous Universalities and Peculiarities of Innovation. Advances in Innovation Education", som er under publisering. En artikkel om bakgrunnen for undervisningen er under arbeid med sikte på publisering. Lærerne utviklet muntlig kulturbasert eksamen, dette er analysert i en artikkel som også er under arbeid med sikte på publisering. Samarbeid skole-hjem resulterte i en artikkel som ble presentert ved konferansen ERNAPE i august 2015 og senere utviklet til tidsskriftartikkel. Resultater fra prosjektet er presentert på en rekke seminarer og konferanser, også utenlands. I siste del av prosjektperioden ble det gjennomført et utviklingsarbeid ved det sørsamiske skolen på Snåsa, basert på sørsamisk ornamentikk og prosjektets erfaringer fra Kautokeino ungdomsskole.

Utvikling av estetisk terminologi på nord- og sørsamisk på basis av tradisjonelle vurderingsformer (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Førsteamanuensis Harald Gaski

Prosjektnummer: 203270/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2011-1.2.2015

Totalbeløp: **3 600 000**

Prosjektet ønsket å drøfte hvordan det som i dag oppfattes som kunst, ble ansett som en helhetlig del av samfunnets normer og verdier innenfor urfolkskulturene i tidligere tider. I hovedsak var det samiske uttrykksformer som ble analysert. Hovedutfordringen var å finne ut i hvilken grad det lot seg gjøre å revitalisere eldre uttrykk, og å utprøve og gjøre dem relevante for dagens kritikkvirksomhet under endrede samfunnsmessige og kulturelle forhold. Prosjektet la vekt på å ta utgangspunkt i samiske begreper og forklare kunstneriske uttrykk ut fra dem i stedet for, som hittil, å prøve å tilpasse og presse samiske uttrykksformer inn i vestlige begreper og definisjoner. Innenfor litteraturen gjelder dette ikke minst sjangerdefinisjoner, slik som fiksjonstekster, sakprosa, novelleaktige fortellinger og episke joikeberetnelser, som alle har presise samiske betegnelser som overskrider litteraturvitenskapens definisjoner og ikke blir fyllestgjørende forklart gjennom de norske begrepene. Enda klarere blir dette når det gjelder ulike joikeformer. Konteksten avgjør hva som i det enkelte tilfellet oppfattes som vakkert eller mest funksjonelt. *Aejvierdidh* (sørsamisk) er å joike når en er trist, melankolsk eller angrer på noe; eller å joike i sinne (beskriver også en hunds uling eller ulvens hyl). Det er det nærmeste samiske uttrykket til *elegi*. *Ármmadit* (lulesamisk) vil si å synge el. nynne (på en inderlig måte), synge klage- eller sørgesanger; og *huiggirdit* (nordsamisk) innebærer å bruke hele munnhulen og nærmest hele hodet som resonansbunn for joiken. Joiken får dermed et spesielt uttrykk, som kan virke fremmed og nærmest truende. - Et annet begrep er *sjeavods maahtoe*, erfaringsbasert (inkorporert) kunnskap, som langt på vei dekker det samme som Indigenous methodologies legger i ansvarliggjøring og kredibilitet (accountability). Innenfor samisk humanistisk forskning er dette begrepet knyttet til tradisjonens visdom og har klare tilknytningspunkter til hvordan det tradisjonelle samiske kunsthåndverket, *duodji*, har blitt ansett og vurdert. Både begrepene *duodji*, *hábmén* (design) og *dáidda* (moderne kunst) har blitt diskutert og analysert i prosjektet.

Prosjektet behandlet også bruken av dualis og det perspektivet det gir for kritikktradisjonen. I barneoppdragelse og veiledning har det inngitt tillit og lenge vært et kjennemerke for samisk språk og samfunnsliv - ikke minst representert gjennom siida-systemets nære familierelasjoner, der det var viktig å la kritikken få en form som ikke virket støtende, men oppdragende og veiledende. Utfordringen for prosjektet var å prøve å relatere denne tradisjonen til moderne mediers behov for kritikk og vurdering. Her fant prosjektet at deler av den tradisjonelle kritikk-institusjonen ikke umiddelbart lar seg overføre til det moderne samfunnets behov.

Prosjektresultatene har vært brukt i undervisning og har vært formidlet både i artikler og foredrag nasjonalt og utenlands. Prosjektet arrangerte også en konferanse, og en av prosjektmedarbeiderne har skrevet en lærebok på sørsamisk, der terminologiutvikling står sentralt.

Mávulasj: Spoken Lule Saami (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø/Nord universitet

Prosjektleder:

Seniorforsker Bruce Morén-Duolljá

Prosjektnummer: 203276/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2011-30.5.2016

Totalbeløp: **4 216 000**

The Mávulasj: Spoken Lule Saami Documentation Project is a multi-faceted, multi-year project aimed at comprehensive description of the Lule Saami language. Its purpose is to meet the needs of researchers, educators, learners and the language community. There are several sub-projects:

- Mávulasj báhkogirjje The Precious Dictionary
- Mávulasj báhko The Precious Word
- Mávulasj moallánahka The Precious Phrase
- Mávulasj giehtos The Precious Narrative

This project uses established and cutting-edge methods to undertake and encourage necessary and time-critical basic research on an important and grammatically complex, but under-studied, endangered language. It has been a resounding success. The project has engaged both the academic and language communities. It has provided training and experience to project members. It has established observations, methodologies and analyses that will have long-term effects on a range of academic disciplines, and on the language community in terms of education and educational material development. It has provided insights into the form, meaning, use and distribution of Lule Saami words and grammatical phenomena that have changed our way of viewing the Saami languages in general, and Lule Saami in particular. These insights have already begun to change the way Lule Saami is taught at a variety of levels, and they have changed the way Lule Saami is viewed within the international scientific community and general populations of Norway and Sweden. There are several types of educational materials under production, there have been several types of community outreach/media activities, and there are several books about Lule Saami grammar in various stages of completion.

An urban future for Sápmi? (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

NIBR

Prosjektleder: **Forsker 2 Marte Winsvold**

Prosjektnummer: 234237/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

2.2.2014-2.2.2017

Totalbeløp: **4 000 000**

Som de fleste andre av verdens folkeslag blir Nord-Europas urfolk, samene, i økende grad urbanisert. Den yngre generasjonen er spesielt preget av denne prosessen - stadig flere unge samer flytter til eller vokser opp i byer. Dette gjelder både byer innenfor det tradisjonelle samiske bosettingsområdet Sápmi, og andre større urbane områder i Norden. Ettersom samefolket blir stadig mer urbanisert, blir også spørsmålet om samefolkets framtid stadig tettere knyttet til spørsmålet om det samiskes overlevelse i byene. NUORGAV utforsker forholdene for "etnisk overlevelse" i byene, dvs. opprettholdelse og utvikling av samisk identitet, kultur og språk i urbane områder; og hvordan ungdomsorienterte samiske sivilsamfunnsaktører og unge samepolitiske representanter arbeider for å utbedre forholdene for det samiske i byene. Prosjektet ser på urbanisering og organisasjonspraksis i tre av landene som har delt Sápmi mellom seg: Norge, Sverige og Finland. Med utgangspunkt i samstyringsteori vil prosjektet kartlegge og sammenlikne forholdene for etnisk overlevelse og politisk representasjon både på nasjonalt nivå og i utvalgte bykommuner.

Brukere, "læsere" og helsesenteret (doktorgradsstipend til Anette Iren Langås Larsen)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **Seniorforsker Nina Foss**

Prosjektnummer: 234282/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.2.2014-31.1.2017

Totalbeløp: **3 274 000**

I Nord-Norge er det lang tradisjon for å søke hjelp hos tradisjonelle helbredere. Mange av disse praksisene har røtter i samisk kultur og kristen religion. I dag søker mange hjelp både helsetjenesten og hos helbredere parallelt for mange ulike lidelser. Levekårsundersøkelser viser ikke forskjeller i somatisk helse mellom den samiske befolkningen og majoritetsbefolkningen. Studier viser imidlertid at samisk befolkning er mindre fornøyd med de offentlige helsetjenestene. St.meld. 47 og Sametinget etterspør økt kunnskap om samiske tradisjonelle måter å håndtere helse og sykdom for å sikre likeverdige tjenester til den samiske befolkningen. Prosjektet vil gi nyanserte analyser av sykdomsforståelse og hjelpesøking i to nord-norske kystkommuner (i Nordland og Troms) med stor andel samisk befolkning. Når og for hva brukere og deres "signifikante andre", søker hjelp i ulike helsesystemer, hvordan disse strategiene henger sammen med deres forståelse av sykdom og helbredelse, og hva de forventer å få hjelp til i ulike systemer vil bli studert. Stipendiaten vil også studere erfaringer og kunnskap blant ansatte i primærhelsetjenesten; særlig erfaringer med pasienter som også søker hjelp hos tradisjonelle helbredere. Videre vil det bli undersøkt om og eventuelt hvordan helsearbeidernes egen etniske og kulturelle bakgrunn spiller inn på kommunikasjon med denne brukergruppen. Dessuten vil stipendiaten undersøke "læseres" forståelse av hvilken hjelp de kan gi, og deres erfaring med hvem, for hva, når og hvordan folk søker hjelp hos dem og i primærhelsetjenesten. Studien har et kvalitativt design. Det gjennomføres semi-strukturerte intervjuer med pasienter, læsere og helsearbeidere. Fortellinger om sykdom og helbredelse vil bli hentet inn, primært fra brukere, og om mulig også i de andre gruppene. Brukere og helsearbeidere vil i tillegg bli intervjuet i fokusgrupper.

Assimilation policies in the education of the Kola Sámi (doktorgradsstipend til Anna Afanasyeva)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **Førsteamanuensis Kari Aga Myklebost**

Prosjektnummer: 234298/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.7.2014-30.6.2017

Totalbeløp: **3 079 000**

If at one time ethnographers tended to romanticize traditional communities, placing them outside of history, contemporary social and anthropological research is now becoming focused on the historical and social influences of particular relationships. The aim of this project is to trace the impacts of a certain policy event in the history of the Sámi people, focusing on the development of education in a particular historical period and its impacts on assimilation. The project will analyze the implementation and consequences of educational assimilation policies introduced to the Sámi people in Russia in the Soviet and post-Soviet periods of the 1900's up to 2010's. The study will scrutinize the mentioned processes from the point of view of its historical evolution, using an interdisciplinary approach in relation to the existing knowledge on the topic. The primary focus will be devoted to an analysis of assimilation measures on Kola Sámi introduced in boarding schools. One of the tasks in this project concerns tracing differences and similarities of the introduced policies and their consequences within two Sámi groups – those of the Kola Peninsula in Russia and those in Northern Norway, along with the experiences of the Native Americans in Montana in a global context. This focus will help to analyze and examine the process of the development of education policies and its assimilation effects on the Kola Sámi in the frame of various indigenous experiences and socio-cultural perspectives. The research will synthesize systematic historical knowledge with an emphasis on socio-cultural information, contributing to a better understanding of the policy of assimilation in education in Kola Sámi communities. It will be of value for historians, anthropologists, and various other specialists in the field of both Sámi research and Northern Circumpolar studies.

Maskinoversetting mellom samiske språk (forskerprosjekt med postdoktorstipend til Marja-Liisa Olthuis og et doktorgradsstipend)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **Professor Trond Trosterud**

Prosjektnummer: 234299/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.2.2014-1.2.2017

Totalbeløp: **5 395 000**

Målet med prosjektet er å lage fungerende program for maskinoversetting fra nordsamisk til andre samiske språk. Ved å oversette fra nordsamisk til andre samiske språk vil hele det samiske språksamfunnet kunne dra nytte av det arbeidet som blir gjort for nordsamisk. Tekstproduksjon vil bli mulig i en langt større skala enn i dag, f.eks. vil prosessen med å lage skolebøker i alle fag for alle klassetrinn kunne gjøres langt mer effektiv med et maskinoversatt forelegg fra nordsamisk til f.eks. sørsamisk. Prosjektet vil også gi ny innsikt i samisk komparativ syntaks og ordforråd. Maskinoversetting er i dag dominert av statistiske modeller (SMT). For samiske språk og andre små språk er dette alternativet ikke mulig. Prosjektet vil derfor bruke lingvistisk basert maskinoversetting (RBMT), bygge videre på arbeid gjort i Tromsø i den siste femårsperioden, og implementere programmene i plattformen Apertium. Etter en første fase med inventering, innhenting av parallelltekst og komplettering av transferleksikon, vil brorparten av prosjektperioden gå med til komparativ syntaktisk analyse og studier av leksikalsk disambiguering. Vi ser maskinoversetting mellom nært beslektede minoritetsspråk som en del av det språklige revitaliseringsarbeidet, og dette prosjektet er dermed også relevant for andre minoritetsspråksfamilier.

Negotiating history: Photography in Sámi culture (forskerprosjekt med doktorgradsstipend til Kjellaug Isaksen og arrangementsstøtte)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Bergen

Prosjektleder: **Professor Sigrid Lien**

Prosjektnummer: 234307/F10 og 259432/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.2.2014-25.8.2017

Totalbeløp: **6 160 000**

It has been stated that the Sámi population is among the most photographed people in the world. Hardly any cultural form of expression has been more formational for general perceptions and conceptions of the Sámi than photography. In spite of this, photographs in the Sámi context have remained largely unexplored. This project aims to study the role and position of Sámi photographs in the past and present by bringing together three distinct but interrelated empirical fields: First, the ambition is to map photographs from the Sámi area which are kept in multiple and dispersed archives, museums and other institutions in Norway and abroad and to analyse and discuss the photographs in relation to their contextual anchoring, their distribution, circulation and various uses through time and space. A comprehensive record of this material does not exist. Secondly, the project aims to study the way historical photographs are used in new ways in the contemporary society, both within and outside institutional frames. Of particular interest is the use of photographs as a means of self-recognition, in memory projects and in the formation and exploration of identity. Essential venues are museum exhibitions, publications and digital media. During the recent years there has been an explosive activity through blogs and social media such as Facebook, Instagram, etc. Such means of expression are not least significant for Sámi children and youth, who actively make use of photography as a means of self-articulation. Thirdly, the project will study the recirculation of historical photographs and other uses of photography within Sámi contemporary art. It will ask how Sámi artists use photography in their exploration of history and renegotiation of the past, and how they critically approach Sáminess and Sámi identity in our time.

Russian Sámi politics in the context of pan-Sámi internationalization (doktorgradsstipend 2 mnd. til Mikkel Berg-Nordlie)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **Professor Hallvard Tjelmeland**

Prosjektnummer: 234319/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

2.2.-2.4.2014

2014: **316 000**

Since the collapse of the USSR, we have observed an increased tendency towards pan-Sámi cooperation - e.g. border-transcending cooperation that seeks to involve actors representing Sámi from all the four states that have divided Sápmi between them (Finland, Norway, Sweden, Russia). Prior to this, international Sámi cooperation had been limited to inter-Nordic cooperation, due to Cold War-related challenges. Inspired by theories about the discursive construction of ethno-politics, the thesis undertakes a critical analysis of externally produced discourses on the Russian Sámi. Building on insights from the network governance literature, it constructs ideal types for political representation and participation, and utilizes these to evaluate the inclusion of the Russian Sámi in pan-Sámi and Russian politics. The thesis also investigates how the inclusion of Russian Sámi in pan-Sámi politics has affected Russian Sámi politics. This introductory/summary section of the article-based thesis discusses theory, methodology and ethical questions related to the articles; and summarizes and comments on the articles in light of the research questions. Among findings are that an element of paternalism is present both in Nordic Sámi and Russian discourses on the Russian Sámi. The pan-Sámi normative position of border-transcending solidarity is furthermore not fulfilled by the way Russian Sámi representation in pan-Sámi affairs is organized, since the Russian Sámi are generally not given equal inclusion to the Nordic Sámi. The system for Sámi representation in Russia is found to not satisfy criteria for genuine representation. Russian discourses on the Russian Sámi, and Nordic Sámi discourses on the Russian authorities, reflect the deteriorating relationship between Russia and the West. The idea of a Russian Sámi representation organ inspired by the Sámi Parliament has been met with resistance from the Russian authorities, and has gone from a relatively unifying idea in the Russian Sámi political milieu to a subject of dispute.

Mikkel Berg-Nordlie disputerte i september 2017.

Missing Link: A Corpus of Archival and Contemporary Ume Saami (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **Professor Jussi Ylikoski**

Prosjektnummer: 245522/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.6.2015-31.5.2017

Totalbeløp: **3 558 000**

The aim of the project is to close a significant gap in our understanding of the Saami language chain, as the state of knowledge and documentation of Ume Saami, the Saami vernacular historically spoken in Åsele, Ume and Pite lappmarks and the adjacent areas of Västerbotten and Norrbotten counties of Sweden and the Nordland county of Norway, is severely insufficient. Until recently, Ume Saami has been almost synonymous with the idiolect of Lars Sjursson as documented by the German researcher Wolfgang Schlachter in the 1940s in Máláge/Malå. Schlachter's publication in 1958 has remained the only extensive collection of primary materials so far. Primary textual materials from other dialects of Ume Saami have remained unpublished. Due to our insufficient knowledge of Ume Saami and its dialects, its position in the Saami language chain is still unsettled. Today, Ume Saami is the most endangered of Sweden's Saami languages and in the absence of representative materials is also an obstacle for language revitalization. The result of the project will be a corpus that will make primary materials for further grammaticographical and lexicographical exploration available. It will contain transcriptions of archival sound recordings and spontaneous narratives representing contemporary Ume Saami. The corpus will be designed multilingually so that both the Ume Saami and the international research community can benefit from the primary materials for their individual purposes.

Engaging the voices of Sámi children sustaining traditional knowledge (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder:

Førsteamanuensis Ylva Jannok Nutti

Prosjektnummer: 245555/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.7.2015-30.6.2017

Totalbeløp: **3 456 000**

Indigenous peoples have the right to establish their own educational system in their own languages, in a manner appropriate to their cultural methods of teaching and learning. In Norway, Sámi schools follow the state regulated Sámi curriculum. Yet, an earlier evaluation has demonstrated that although the curriculum contains Sámi content, the teaching methods that pedagogues are employing, are not informed by Sámi approaches to pedagogy. Teachers need tools in order to transform practice so that western hegemony does not control education. Teachers need tools to empower, enhance awareness, and change the prevailing practices and to access, reflect upon and formalize approaches to pedagogy roots in Sámi ways of teaching and learning. The purpose of the research is to reshape approaches to Sámi education informed by teaching and learning perspectives in kindergarten and primary school in the context of the contemporary local and global society. The focus is on the transfer from kindergarten to primary school and the creation of a bridge between. The research project will use an action research methodology and the team will collaborate with kindergarten and primary school teachers, and will also include students. Unlike earlier Sámi school research projects; children, parents, grandparents, and the extended family will be encouraged to contribute their voices and are expected to make a significant contribution to the research. The significance of this research project is first of all, to improve the competence of the Sámi teachers, and to enhance the development of Sámi teacher education and teacher training through research. The research will cover Sápmi, and involve participants from the north

to the south Sámi area. Further, the project will focus indigenous educational issues especially across the circumpolar sea.

"Og opp steg en tøylesløs joik" (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Universitetet I Tromsø – Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **Professor Ola Graff**

Prosjektnummer: 245562/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

30.6.2015-30.6.2017

Totalbeløp: **2 091 000**

Prosjektet ønsker å undersøke forholdet mellom moderne samisk musikk og tradisjonell joiking. Moderne artister bruker joik i en rekke musikalske sammensetninger og kombinerer joiken med en lang rekke sjangre. Denne nye bruken av joik ser ikke ut til å være uten konsekvenser. På den ene sida er det interessant å se hvordan joiken anvendes av moderne artister, hvordan joikinga modifiseres for å tilpasses nye musikalske stilarter og nye bruksområder, og hvordan artistene bruker ulike elementer fra joiken. Med dette perspektivet blir spørsmålet hvordan man anvender det tradisjonelle i moderniteten. På den andre sida synes det som om den moderne samiske musikken og artistenes bruk av joik og joikelementer i neste omgang påvirker selve den tradisjonelle joikinga. Muntlige tradisjoner er i stadig bevegelse, og med dette perspektivet blir spørsmålet i hvor stor grad man vil kunne spore innflytelse fra moderniteten inn i det tradisjonelle. Videre blir spørsmålet hva denne bruken og disse endringsprosessene gjør med den kulturelle og identitetsmessige forståelsen og sjølfølelsen i de samiske samfunnene. – Forskningsprosjektet vil utforske endringer i den samiske joiken og bruken av joiken langs to linjer, altså med de nevnte perspektivene. Utforskinga vil skje på to ulike nivå, det "tekstuelle" og det "kontekstuelle". Det tekstuelle er det joike-interne området. Det har flere ulike sider: musikalske trekk som endres, bruksmåter som endres og forståelsesmåter som endres. Det kontekstuelle er det joike-eksterne området, hvordan musikk og joik inngår i større kulturelle og samfunnsmessige sammenhenger.

Anders Pedersen Bær ja Lars Jacobsen Hætta boares teavsttat odda konteavsttas (Anders Pedersen Bær og Lars Hætta – gamle tekster i nye kontekster) (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder: **Professor Nils Oskal**

Prosjektnummer: 259391/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.8.2016-31.7.2017

Totalbeløp: **746 000**

Prosjektet går ut på å ferdigstille tekster av Lars Jacobsen Hætta (1834-87) og Anders Pedersen Bær (1825-82) på gjeldende nordsamisk skriftspråk. Tekstene skal i tillegg oversettes til norsk. Sammen med tilretteleggingen for en ny utgivelse av tekstene på samisk og norsk skal det publiseres tre vitenskapelige kommentarartikler til tekstene med utgangspunkt i ulike fagfelt som filosofi, lingvistikk og sosialantropologi.

The Arctic governance triangle: government, indigenous peoples and industry in change (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Universitetet I Tromsø – Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **Faglig leder Else Grete Broderstad**
Prosjektnummer: 259416/F10
Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:
1.8.2016-31.7.2020
Totalbeløp: **6 788 000**

TriArc will target Indigenous peoples and local communities engagement with various resource management initiatives and industries in the circumpolar counties of Canada, Norway, Russia, Sweden and Finland. We include a comparative case study from a geographically diverse region, Australia, where Indigenous peoples have a recent history of engagement with resource development and management. In order to compare governance of resource management and development across four different areas of land and resource use (four sub-themes), at the local, national and international levels, we will investigate how the governing systems on international and domestic levels, handle e.g. industrial activities versus traditional land use. We will explore governance arrangements via a theoretical framework that incorporates the triangle of state, market and civil society. We will investigate the international and national factors that inform Indigenous engagement with resource development and management opportunities including legislative, institutional and judicial realities in each jurisdiction; the behavior of the various corporate actors within each jurisdiction; and Indigenous peoples' organizations and institutions at different levels. Our study contributes to a comparative examination of governance of large-scale industries, resource management and use, and the effects on the inclusion and participation of Indigenous and local communities within resource governance systems. Via our analysis, we aim to identify the forms of governance that promote the most successful Indigenous engagement with resource management and development opportunities. TriArc will examine to what extent, decentralized governance contributes to more appropriate, effective and legitimate governance solutions, and examine the potentials of Indigenous and local community perspectives for improving Arctic governance systems and Indigenous capacities to participate in decentralized resource governance systems.

Sami traditional livelihoods, competing land uses, competing legal sources (SaCC) (forskerprosjekt med postdoktorstipend)

Prosjektansvarlig:
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet
Prosjektleder: **Førstemanuensis Jon Matthias Åhrén**
Prosjektnummer: 259418/F10
Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:
1.8.2016-31.7.2020
Totalbeløp: **4 000 000**

The research project will identify what regulatory framework instructs the relationship between Sami (and other indigenous) traditional livelihoods such as reindeer herding and industrial activities, as well as, insofar research shows that the current normative order is not conducive to promoting respect for the Sami culture and society and sustainable development, or to industrial activities that can be carried out in co-existence with traditional livelihoods, propose how the present regulatory framework should be amended to meet such ends.

The research project will do so through a research approach that combines a 'conventional' legal method (rettsdogmatisk metode), both when it comes to identifying domestic and international law, with comparative studies as well as with what can be best described as a legal social method (rettssosiologisk metode) that serves the purpose of identifying Sami customs and customary norms.

The results of the research project will be presented in around ten peer-reviewed articles in the most prominent legal reviews, and at a conference (and a conference report) that brings together academics, Sami reindeer herders, representatives of industry, politicians and officials. The project team might also identify additional channels for dissemination as appropriate depending of the outcome of the research, in particular as far as the de lege ferenda conclusions are concerned.

Samepolitikkenes grenser: innenfor- og utenforposisjoner i samisk samfunnsbygging (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Institutt for samfunnsforskning

Prosjektleder: **Forsker 1 Jo Saglie**

Prosjektnummer: 259421/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2017-30.6.2019

Totalbeløp: **6 190 000**

Prosjektet handler om utenfor- og innenforposisjoner i det samiske samfunnet i Norge og Sverige, og i hvilken grad den moderne samiske samfunnsbyggingen innebærer et aspekt av grensedragning mellom de som inkluderes i samfunnsbyggingen og de som står utenfor. Et hovedtema er folk med samisk tilknytning som ikke har skrevet seg inn i sametingenes valgmannstall, eller ikke oppfyller kriteriene til å gjøre det. Etableringen av sametingene gjorde det nødvendig å avklare hvem som har rett til å delta i samisk politikk, og dermed også hvem som ikke har det. Ved hjelp av kvalitative intervjuer og innholdsanalyser av medier, vil vi studere hvilke holdninger til samiske innenfor- og utenforposisjoner som blir uttrykt i det offentlige samiske ordskiftet, blant de ikke-innmeldte samene selv, og blant politiske aktører. Et annet hovedtema er ulik grad av tilknytning blant den manntallsførte delen av den samiske befolkningen. Dette gjøres ved hjelp av kvantitative velgerundersøkelser. Vi spør i hvilken grad økende urbanisering fører til svakere tilknytning til det samiske og til konflikter mellom interessene til urfolk i byene og i de tradisjonelle områdene. Et tredje hovedtema er hvordan spørsmålet om hva som regnes som samisk og ikke-samisk trer fram i samisk politikktutforming, som i økende grad bygger på statistikkproduksjon. Ved hjelp av kvalitative intervjuer og dokumentstudier, vil vi kartlegge hvordan samisk statistikk brukes i politikktutforming, og i hvilken grad statistisk informasjon legger føringer på hvilke grupper av samer som defineres inn eller ut når samepolitikk utformes. Gjennom hele prosjektet vil vi sammenlikne data fra Norge og Sverige. Dette gir rom for interessante sammenligninger. Til tross for at Norge og Sverige på mange måter ligner hverandre, er det betydelige variasjoner i de to statenes samepolitikk, i de to sametingenes lovgrunnlag og utforming, og i sametingsvelgernes forhold til sine respektive sameting og stater.

The Societal Dimensions of Sami Research: The Production and Implementation of Knowledge in the High North (forskerprosjekt)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **førsteamanuensis Jukka Nyysönen**

Prosjektnummer: 270629/F10

Bevilgningsperiode og tildeling fra Norges forskningsråd:

1.11.2017 – 31.10.2020

Totalbeløp: **6 800 000**

The starting point for the project is the recognition of the deep inter-connectedness between research and society. How have the discourses and contexts within which the researches have worked influenced Sámi research, and what kind of impact has research had on the national policies, on the societal discourses on the Sámi, and on Sámi societies themselves? The project covers Norwegian, Swedish and Finnish research on the Sámi from the Lappologist era to the present.

Working package 1 charts how the paradigmatic shift associated with a transition from Lappologist to Sámi research in the 1970s and 1980s when new obligations from the social sciences were introduced, impacted upon the Nordic societies and their policies towards the Sámi. These issues will be studied comparatively, as situational and context-specific phenomena.

WP2 explores museums as arenas for the production and dissemination of knowledge on Sámi cultures, prossocieties and identities. The museums studied include 1) Tromsø University Museum; 2) Nordiska

Museet; and 3) the four Sámi museum institutions in Norway, Sweden and Finland. We analyze the manner in which earlier research at the national museum is adapted and used in order to contribute to the Sámi revitalization processes. Secondly, we seek to generate new knowledge on the ways in which current research, representations, collections, and archives produced by museums impact upon and are implemented within Sámi communities.

WP3 charts the ways in which Sámi Research has been entangled and used within the Nordic media. What roles has media given to academic knowledges concerning the Sámi and how are these knowledges circulated and applied in media contexts? How do images produced and discourses articulated in media affect the focus and results of the researchers, and thus the professional and disseminated understandings of Sámi pasts and presents.

Cultural, psychosocial and sociodemographic determinants of self-harm and suicidal behavior in Sami and Greenlandic adolescents (forskerprosjekt med doktorgradsstipend)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **professor Siv Kvernmo**

Prosjektnummer: 270665/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.8.2017 – 31.7.2020

Totalbeløp: **3 300 000**

Suicidal behavior and self-harm are major health problems among adolescents. Rates of self-harm are high in teenage years and suicide is the second most common cause of death after accidental death in young people worldwide. Indigenous and Arctic populations are in a disadvantaged position particularly when it comes to suicidal behavior, but with great variety. The knowledge about self-harm among Arctic and indigenous adolescents is sparse in spite of this being a frequent mental health problem among young people in general.

The aim of the study is to study self-harm and suicidal behavior and their cultural, sociodemographic and psychological determinants in two Arctic adolescent populations: the Sami and the Greenlandics.

In collaboration the Norwegian Arctic Adolescent Health Study and the Well-being among Youth in Greenland have similar questions in the surveys among adolescent groups, which have made comparisons possible.

From Greenland, 378 students aged 15-16 years old are compared to 450 Sami students at the same age.

The study will contribute to the understanding of suicidal behavior and self-harm among indigenous adolescents and in particular in the Arctic. Cultural, psychosocial and sociodemographic determinants will be investigated with the intention to better plan for preventive programs for this type of behavior.

Opportunities and Challenges for Integrating Sámi Reindeer Herding: Traditional Environmental Knowledge in Environmental Governance (personlig postdoktorstipend)

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder: **dr. philos. Ellen Inga Turi**

Prosjektnummer: 270819/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd: **1.8.2017 – 31.7.2020**

Totalbeløp: **3 500 000**

The Arctic areas are undergoing major changes in climate, land-use and socio-economic conditions. The rate of change suggests the need for improved governance systems capable of navigating society through these changes, based on best available knowledge. Recent years have seen increased recognition of and efforts to improve governance by integrating indigenous peoples' traditional knowledge. Yet, such integration has proved challenging. A major challenge is that traditional knowledge is not available or accessible in a format that has been typically applied in environmental governance, as traditional knowledge is primarily rooted in traditional knowledge based management systems. There is thus need for research to improve understanding of how the traditional knowledge based spheres of knowing can be utilized in governance in general and in environmental governance in particular.

This project addresses this need by studying challenges for integrating the traditional knowledge of Sámi reindeer husbandry in environmental governance in the Nordics. Using qualitative research methods the project will apply focus group interviews and semi structured interviews in combination with historical archived and document analysis. In order to promote co-production of knowledge - the complementary and joint efforts of developing new knowledge by traditional knowledge holders and scientists – the project will co-host community based workshop in collaboration with the RIEVDAN project (NFR grant no 238326) aimed at elaborating and clarifying preliminary findings and to aid further analysis of results. This research project is based on and according to goals and strategies set by Sámi University of Applied Sciences. The research will contribute to a knowledge base for a Master level course in a new Master degree program on sustainable reindeer husbandry to be offered at Sámi University of Applied Sciences.

Indigenous Citizenship and Education (forskerprosjekt med postdoktorstipend)

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **førsteamanuensis Torjer Olsen**

Prosjektnummer: 270642/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd: **1.10.2017 – 31.8.2021**

Totalbeløp: **7 000 000**

The ICE project investigates the relations between the Sami community and the majority community in the larger field of education. The key question is how the duality of being an indigenous and nation-state citizen is reflected in the educational system. ICE aims to provide a comprehensive analysis of the conceptual, normative, political and practical issues relating to indigenous citizenship, and analyze the state of citizenship education in relation to indigenous peoples.

ICE has three main parts. WP1, "Comprehending indigenous citizenship", is normative and descriptive, and deals with framework and concepts as well as with issues of legal recognition and international conventions. WP2, "Management of indigenous citizenship and citizenship education", has as key research question how the duality of indigenous citizenship is managed in indigenous and mainstream education. This question is analyzed through three case studies that explore in particular indigenous issues in the practical level of the educational system. The duality of indigenous citizenship is a key issue, and will be looked into through the dilemmas of or between indigenous education and mainstreaming. Educational ethnographies from Norway (main case), New Zealand and Australia will produce comprehensive sets of data, from interviews and observations, via teaching resources, to curricula and local and national policy documents. WP3, "Methodological implications", create a space for reflections on method, positions, ethics, and relationality. We will discuss how the insights of various indigenous methodologies both can challenge and be challenges by the multidimensional approaches of the ICE project.

Through the outcome of published research, ICE seeks to have an impact on educational policies, and to provide stakeholders and management with new knowledge and analyses on issues of indigenous education.

Et doktorgradsstipend finansieres av Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet.

FORPROSJEKTER

Relations between Indigenous peoples and the state in Australia/New Zealand and the Nordic countries after the Second World War

Prosjektansvarlig:

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Professor Henry Minde

Prosjektnummer: 186786/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2008-31.5.2008

2008: **100 000**

Prosjektet var delt i følgende hovedtemaer.

- Social, economic and rights issues: The use and management of natural resources: a) Comparative studies of the development of traditional ownership of land, seas and other natural resources and b) Indigenous Peoples, multinational corporations and corporate social responsibility
- Culture issues: A comparative investigation of the resonances between the aesthetics and political and social imperatives of contemporary Sami and Australian/New Zealand literature
- Political issues: The involvement of Indigenous peoples in the processes of governance and research in Australia and the Nordic countries and at an international level.

Blåfjella-Skjækerfjella nasjonalpark- samiske rettigheter og naturressursforvaltning - et lokalt samarbeidsprosjekt

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder:

Seniorforsker Jan Åge Riseth

Prosjektnummer: 186810/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

15.11.2007-1.1.2009

2008: **38 066**

I utgangspunktet var reindriftssamene i Låarte og Skæhkere positive til planene om det som er blitt Blåfjella-Skjækerfjella nasjonalpark. Sørsamene ser seg som meget ansvarlige forvaltere av sine områder. Når statlige myndigheter anser sentrale områder av sør-samisk kulturlandskap som verneverdige, mener sørsamene at en betydelig del av grunnlaget for dette ligger i generasjoners varsomme forvaltning av landet. Men etableringsprosessen ble etterhvert meget vanskelig for dem. Reineierne fikk liten innflytelse i det etablerte parkrådet. Regjeringens nye politikk for næringmessig turistsatsing i verneområder (Fjellteksten) la nye føringer med økt press på næringsvirksomhet i deres

næringsområder. Områder som i følge reindrifta burde vernes, ble holdt utenfor. Sørsamene trakk konsekvensen av dette ved å trekke seg fra forvaltningsrådet for nasjonalparken og uteble også fra den høytidelige åpningen i juni 2006. Forskerne i prosjektet hadde publisert foreløpige analyser av parketableringen. De anså blant annet at prosessen var et klart eksempel på at myndighetene har oversett Norges nasjonale og internasjonale forpliktelser overfor sin urbefolkning. De ønsket derfor å forberede et prosjekt som skulle fokusere på verdien av urfolkskunnskap i forhold til politiske mål som opprettholdelse av biodiversitet og bærekraftig utvikling. Urfolkskunnskap må videre ligge som grunnlag for nye forvaltningsløsninger i tråd med internasjonal standard for urfolks rettigheter. Dette vil forde utvikling og tilpasning av forskningsmetode i samarbeid med reineiere og andre sørsamer.

Kunnskapsprosesser i moderne samisk samfunnsbygging

Prosjektansvarlig:

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Førsteamanuensis Jorun Bræck Ramstad

Prosjektnummer: 186819/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

20.11.2007-31.12.2007

2007: **100,000**

Forprosjektet tok sikte på å utvikle et forskningsprosjekt basert på samarbeid mellom flere institusjoner, med fokus på kunnskapsprosesser i den moderne samiske samfunnsbyggingen. Dette skulle operasjonaliseres gjennom tre hovedproblemstillinger:

1. Hva karakteriserer produksjon og reproduksjon av kunnskap om samiskrelaterte emner innenfor ulike sektorer? Skole/undervisning, areal-/ressursforvaltning, kirken, museer og medier er aktuelle avgrensninger. Det skulle også rettes fokus på tradisjonell samisk kunnskap.
2. Hva karakteriserer distribusjon av kunnskap om samiske emner? Spørsmålet skulle knyttes både til formidlingsmåter, innhold og formidlingskanaler. Dessuten var det aktuelt å fokusere på hva som tas for gitt som gyldig og relevant kunnskap innenfor ulike sektorer, og hvilke kunnskapsområder som ikke gis oppmerksomhet.
3. Hva er de kontekstuelle betingelser for at samiskrelatert kunnskap gjøres relevant og anvendes, eller avvises innenfor ulike sektorer? Kontekstuelle betingelser kan dreie seg om blant annet motivasjon, barrierer og personellmessige og økonomiske ressurser. Både anvendt og ikke-anvendt kunnskap vil ha effekt for formulering og implementering av målsettinger og for framstillinger av samiske emner. Prosjektet skulle gjennom delprosjekter søke å belyse sammenhenger mellom disse aspektene. En gjennomgående hypotese var at det ikke er tilstrekkelig å bringe fram ny kunnskap om det samiske, man må også se på barrierer for hvordan kunnskap brukes.

PLANLEGGINGSMIDLER

"Samer, makt og demokrati" ti år etter

Prosjektansvarlig:

Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Førsteamanuensis Bjørn Bjerkli

Prosjektnummer: 218284/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.3.-1.4.2012

2012: **30 000**

Prosjektets hovedmål var utgivelse av en antologi i 2013 på bakgrunn av oppdatert forskning på samiske problemstillinger knyttet til den samepolitiske utviklingen i de ti årene som da vil ha gått siden *Samer, makt og demokrati* ble utgitt i 2003. Det ble holdt et planleggingsseminar med aktuelle bidragsytere i første halvdel av 2012. Boken *Samepolitikkens utvikling* ble publisert i 2015 og dekker utviklingen innenfor et bredt felt av samfunnsområder.

Kulturminner og landskapsbruk i ressursområdet rundt Vestertana

Prosjektansvarlig:

Norsk institutt for kulturminneforskning

Prosjektleder:

Doktorgradsstipendiat Stine Barlindhaug

Prosjektnummer: 218266/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

3.9.-31.12.2012

2012: **30 000**

Prosjektet resulterte i en omforent plan for en populærvitenskapelig publikasjon om kulturminner og landskapsbruk. I forbindelse med et doktorgradsprosjekt har det blitt samlet inn og bearbeidet et stort materiale som dokumenterer og visualiserer historisk bruk i ressursområdet rundt Vestertana. Gjennom et fortsatt samarbeid med lokale kunnskapsbærere, Vestertana bygdelag og Tana Historielag ønsket NIKU å formidle deler av dette materialet i en populærvitenskapelig publikasjon som lokalbefolkningen kan nytte seg av, både gjennom å lese og for å stimulere til økt kunnskap når man ferdes ute.

PUBLISERINGSSTØTTE

«Nysgjerrigper» nr 3/07 – polarbilag på nordsamisk

Prosjektansvarlig og prosjektledelse:

Norges forskningsråd

Prosjektnummer: 186749/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

22.8.2007-31.12.2007

2007: **51 250**

I anledning Det internasjonale polaråret (IPY) og med støtte fra IPY laget «Nysgjerrigper» et polarbilag som ble distribuert sammen med «Nysgjerrigper» nr. 3-07. Gjennom «Nysgjerrigper» nådde bilaget ut til minimum 85 000 elever i barneskolen, inkludert alle lærerrom og skolebibliotek i landet, «Nysgjerrigper»s nettverk av ressurslærere, vitensenternetverket, nasjonale ressursentre samt et stort nasjonalt nettverk av formidlingsaktører. Siden Polaråret var særlig relevant for den samiske folkegruppen, laget «Nysgjerrigper» også en nordsamisk utgave av polarbilaget. Digital versjon av bilaget ble gjort tilgjengelig for nedlasting fra "Nysgjerrigper"s nettside.

"Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Finnmárkkus Norgga uniovdnaáigge"

Prosjektansvarlig:
Samisk høgskole
Prosjektleder:
Førsteamanuensis Kaisa Rautio Helander
Prosjektnummer: 186806/V10
Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:
1.1.2008-30.6.2008
2008: **100 000**

Doktoravhandlingen er skrevet på nordsamisk innenfor fagområdet samisk navnegransking. Den handler om fornorskning av samisk navneforråd i Finnmark under unionstiden. Avhandlingen er tverrfaglig med teorier fra lingvistisk navnegransking med vekt på kontaktonomastikk og semantikk, samt politisk geografi og historisk kartografi.

Utgivelse av *Sámi dieđalaš áigečála* i 2012, 2014 og 2015-16

Prosjektansvarlig:
Samisk høgskole
Prosjektleder:
Rektor Jelena Porsanger/førsteamanuensis Jussi Ylikoski/førsteamanuensis Kaisa R. Helander
Prosjektnumre: 218288/F10, 234263/F10 og 245552/F10
Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:
2012, 2014, 2015-16
Totalsum 750 000

Sámi diedalas áigečála (SDÁ) er et fagfelleverdert vitenskapelig tidsskrift som publiseres på samisk. SDÁ er godkjent som publiseringskanal med uttelling på nivå 2. SDÁ er et samarbeidsprosjekt mellom Samisk høgskole og Senter for samiske studier ved Universitetet i Tromsø. Første nummer ble utgitt i 1994. SDÁ publiserer fagfelleverderte vitenskapelige artikler og bokanmeldelser, og kan utgis som artikkelsamlinger, temanumre eller som festskrift. Fra 2014 publiseres også prøveforelesninger. Artikler og andre tekster som trykkes i SDÁ skal være skrevet på et av de samiske språkene. De skal ikke ha vært publisert tidligere eller være oversatt til samisk fra et annet språk. Alle artiklene skal ha tittel og sammendrag på engelsk. SDÁ er et tverrfaglig tidsskrift, men de fleste artiklene har vært innenfor språk- og samfunnsforskning. Flere nordiske og internasjonale forskningsinstitusjoner har vært representert i utgivelsene. SDÁ skal motivere samiske forskere til å bruke samisk som formidlingsspråk og aktivt bidra til utvikling av samisk som et akademisk språk. Tidsskriftet har hittil publisert artikler på nord- og lulesamisk. Fra 2013 utgis SDÁ både elektronisk som et åpen-tilgang-tidsskrift og i papirformat.

Utgivelse av artikkelsamling om duodji: "*Duodjáris duojárat*"

Prosjektansvarlig:
Samisk høgskole
Prosjektleder:
Førsteamanuensis Gunvor Guttorm
Prosjektnummer: 195550/V10
Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:
1.9.2009-1.9.2010
Totalbeløp: **80 000**

Duodjáris duojárat er en artikkelsamling som berører duodji (samisk kunsthåndverk) i ulike teoretiske innfallsvinkler. Det er en videreføring av doktoravhandlingen 'Duoji bálgát - en studie i duodji. Kunsthåndverk som visuell erfaring hos et urfolk' (Guttorm 2001). Målet med boka er å behandle det samiske kunsthåndverket i ulike diskursive vinklinger, og ta for seg enkelte trekk som beskriver håndverket, gjennom ulike materialer som horn, tre og tekstiler. Her går man mer grundig inn på temaer

som ikke ble diskutert uttømmende i avhandlingen, begreper som duodji, tradisjon, kreativitet. Empirien, eller materialet til boka, er hentet fra det samiske kunsthåndverksmiljøet i Sverige. I boka behandles eksempelvis hvordan duodji både har vært del av og utenfor den svenske *Hemslöjds- och Slöjdrörelsen*. Forfatteren ser også på hvordan en kan se at kvinner i det samiske kunsthåndverkets historiske begynnelse var temmelig usynlige, og hva dette kan komme av. Videre behandles hvilken betydning tradisjonen har i det samiske kunsthåndverket og om det er mulig å snakke om kreativitet når vi samtidig bygger på en tradisjon. Forfatteren behandler også enkelte materialer og hva materialer har betydd for enkelte utøvere, eksempelvis horn, røtter og tekstile materialer. Da diskuteres også de enkelte kunsthåndverkeres arbeider.

"Giellamolsun sámi boazodoaloservodagas" som bok

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder:

Professor Jon Todal

Prosjektnummer: 218281/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.3.-30.11.2012

2012: **75 500**

Prosjektet går ut på å gje ut Marja Skums masteroppgave *Giellamolsun sámi boazodoaloservodagas* som bok. Dette er eit manuskript med originale bidrag til samisk språkforskning. Manuskriptet er nyskapande i emneval og uvanleg når det gjeld geografisk undersøkingsområde. Det er òg med på å setja fokus på ein del utviklingstrekk som er svært viktige å diskutere i samisk språksamheng.

Samisk oversettelse av "Skealbma ut i verden"

Prosjektansvarlig:

Davvi Girji

Prosjektleder: **Redaktør Seija Guttorm**

Prosjektnummer: 233772/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

2014: **143 000**

"Skelbmošit máilmmi lávddiin" er en oversettelse av Sara Margrethe Oskals doktorgradsarbeid til samisk språk og for samiske lesere. "Skelbmošit máilmmi lávddiin" er den eneste teksten innen scenekunst som tar for seg samisk scenekunst og samisk gjøglertradisjon. Det er utgitt svært få fagbøker innen samisk scenekunst, og en slik bok er til stor nytte i flere studier og teatermiljøer, for eksempel i samisk teaterutdanning, forteller- og joikestudier, lærerutdanning osv., og ikke bare i Norge, men også i samiske teatermiljøer i Finland og Sverige. Boka fremmer samisk teater og belyser samiske forteller- og joiketradisjoner i moderne tid. Forfatteren forsker på humoren i samiske fortellertradisjoner og joik, og undersøker om den kan overføres til vår tids profesjonelle teaterscene. Skuespilleroppdrag, feltarbeid, møter med tradisjonsbærere, spørsmål om tradisjon og profesjonalitet og framføring av monologer er grunnlaget for denne fagbokas innhold og for de framføringene forfatteren gjør på grunnlag av denne bokas forskningsarbeid. Boka fremmer samisk som fagspråk og forskningsspråk fordi man i forbindelse med oversettingen av denne boka samlet inn, laget og fremmet fagtermer og uttrykksmåter innenfor samisk teater og forskningen på det.

ARRANGEMENTSSTØTTE

Nettverksbygging i urfolksonomastikk

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder:

Førsteamanuensis Kaisa Rautio Helander

Prosjektnummer: 186811/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

23.11.2007-31.3.2009

Totalbeløp: **450 000**

Urfolksonomastikk er et nytt fagområde innenfor navnegransking, og først i begynnelsen av 2000-tallet har forskerne rundt i verden begynt å knytte faglige kontakter i dette fagområdet. Det samiske navnegranskingsmiljøet har en viktig rolle i å bygge opp og styrke nettverksarbeidet i urfolksonomastikk. Prosjektet hadde som formål å delta aktivt i byggingen av nettverket i form av aktiv deltakelse i internasjonale navnegranskingkonferanser samt å bidra til oppbygging av nettverkskontakter. Hovedmålet med prosjektet var å arrangere en internasjonal konferanse i urfolksonomastikk ved Samisk høgskole.

Sosiolingvistiske fagseminar ved Samisk høgskole

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder:

Førsteamanuensis Jon Todal

Prosjektnummer: 189428/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.9.2008-31.12.2010

Totalbeløp: **200 000**

Prosjektet gjekk ut på å arrangere tre sosiolingvistiske fagseminar ved Sámi allaskuvla-Samisk høgskole i åra 2009-2010. Med desse seminara ville høgskolen bringe saman ulike miljø som kvar på sin måte arbeider med sosiolingvistikk. Dette gjaldt prosjektet "Utviklingsprosessar i urbane språkmiljø" ved NTNU og Universitetet i Oslo, det sosiolingvistiske miljøet ved Universitetet i Tromsø og det sirkumpolare urfolksnettverket LPEASL. Samisk høgskole hadde på den tida tre doktorgradsstipendiatar i sosiolingvistikk. Miljøet kring desse tre, med rettleiarar i Umeå, Oulu, Tromsø og Trondheim, utgjorde kjernen i seminara. Seminara verka teori- og metodeutviklande.

Sámegiela, sámi girjjálasvuoda ja sámi gielladili symposia

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder:

Konstituert adm. direktør Nils Øivind Helander

Prosjektnummer: 189436/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.10.2008-31.12.2008

2008: **100 000**

Prosjektet 'Sámegiela, sámi girjjálasvuoda ja sámi gielladili symposia' var en videreføring og styrking av samarbeidet innenfor forskning om samisk språk, litteratur og språkforhold mellom forskningsinstitusjoner i Norden som driver forskning innen disse fagområdene: Samisk høgskole og universitetene i Oulu, Tromsø og Umeå.

Samisk viten og kunnskap i høgere utdanning, undervisning og oppdragelse: Forsknings- og skriveseminarrekke på samisk

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder:

Professor Vuokko Hirvonen

Prosjektnummer: 189438/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.8.2008-30.3.2009

Totalbeløp: **50 000**

Etter 20 års drift var det behov for å undersøke Samisk høgskoles erfaringer i en videre kontekst. Blant annet ville man systematisk forske på hvordan samisk viten og kunnskap synliggjøres og undervises i høgskolens opplærings- og undervisningspraksis. Det var oppstått et behov for at høgskolens ansatte skulle samle inn relevant informasjon til undervisningen og opplæringen, undersøke disse systematisk og begynne å skrive ned erfaringer og granske dem ut fra urfolks pedagogiske og filosofiske ståsteder. Samisk høgskole har som mål å skape et teoretisk grunnlag for samisk viten og kunnskap: oppbygning av teoretisk paradigme, argumentasjon og testing av denne. Deltakerne i seminarrekken skulle forske, undersøke og analysere egne undervisningserfaringer og praksis ved Samisk høgskole siden etableringen i 1989. Med utgangspunkt i dette skulle de skrive artikler og publisere disse på samisk i tre temanumre av Sami diedalas aigecala i 2009.

Networks, Interaction and Emerging Identities in Fennoscandia and Beyond

Prosjektansvarlig:

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø

Prosjektleder:

Professor Charlotte Damm

Prosjektnummer: 195510/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

13.-16.10.2009

2009: **50 000**

Konferansen fokuserte på nettverk, interaksjon og framvoksende identiteter i især det nordlige Fennoscandia med utgangspunkt i forhistoriske og historiske jakt-fangstsamfunn. Arrangørene hadde imidlertid også invitert en rekke foredragsholdere som skulle bidra med et videre geografisk og komparativt perspektiv. Omkring halvparten av de 25 innleggene omhandlet interaksjon mellom samiske og omgivende samfunn fra rundt 0 f.Kr. fram til 1800. Innleggene dekket mange aspekter og områder innen det historiske samiske bosettingsområdet, fra Østerdalen i sør til Kola i nordøst. Helt vesentlig i konseptet for konferansen var den interdisiplinære tilnærmingen, med foredragsholdere fra en rekke ulike fag og med innlegg som presenterte ny interdisiplinær forskning i skjæringspunktet mellom for eksempel arkeologi og lingvistikk. Presentasjonene av forhold relatert direkte til samiske samfunn inngikk i en større kronologisk og geografisk kontekst. Dels ble det presentert en rekke innlegg som tok for seg nettverk og interaksjon i Fennoscandia i tiden f.Kr., dels bidro komparative studier fra Nordamerika, Russland/Sibir og Japan til en økt forståelse av likheter og forskjeller i betingelsene for nordlige jakt-fangstsamfunn.

Sørsamisk stedsnavnseminar

Prosjektansvarlig:

Stiftelsen Saemien Sijte, Sørsamisk museum og kultursenter

Prosjektleder:

Leder Susanne Lyngman

Prosjektnummer: 195513/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.9.2009-17.9.2009

2009: **38 000**

Saemien Sijte ønsket å etablere et større, permanent kulturarrangement på Snåsa annet hvert år med fokus på forskning, språk og kultur. Dette arrangementet var det første. Seminaret satte fokus på og ivaretok lokalkunnskap, tradisjonskunnskap og samisk språk. Stedsnavnseminaret inviterte fagpersoner innenfor stedsnavnsforskning som ga en bred belysning av innsamling, dokumentasjon, metoder og språklige aspekter ved stedsnavn. Målgruppen var personer og institusjoner med interesse og kunnskaper i temaet. Seminaret var grenseoverskridende, Norge/ Sverige, både med hensyn til forskere og deltakere. Seminaret ble et møtested mellom forskere, institusjoner og personer med lokalkunnskap for utveksling av kunnskap og erfaringer. En hensikt med seminaret var å etablere prosedyrer og rutiner for samarbeid mellom de ulike miljøene, slik at registrerte stedsnavn også kan registreres i det offisielle stedsnavnregistret. Med utgangspunkt i stedsnavnregistret kan navnene tas i bruk til språkforskning, skilting, kart, søk og annet. Prosjektet ønsket å samarbeide med Sametingets stedsnavnkonsulenttjeneste, Statens Kartverk og Interregprosjektet "Samiska rummet" (et samarbeid mellom Saemien Sijte og Galtje, sydsamisk kulturcentrum i Sverige), med kulturminneregistrering som en del av prosjektet. I den anledning var det naturlig også å registrere samiske stedsnavn, og å ha kontakt med den samiske kunstneren Hans Ragnar Mathisen, som har laget et kunstkart over det sørsamiske området men savner stedsnavn for ferdigstilling.

Teaching in science and indigenous peoples cultural identities

Prosjektansvarlig:

Høgskolen i Finnmark

Prosjektleder:

Førsteamanuensis Dag Atle Lysne

Prosjektnummer: 195515/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.9.2009-1.8.2010

Totalbeløp: **125 000**

Identitet er viktig for læring. Dette har sammenheng med at læringsarbeid alltid er knyttet til en kontekst. For å fremme læringsarbeidet må denne konteksten være gjenkjennelig for elevene og derigjennom og til en viss grad bygge på deres erfaringer. I dette prosjektet ville vi bringe sammen i en workshop et utvalg internasjonale forskere som har arbeidet med identitet og læring innenfor kulturelle rammer til minoriteter, innvandrere og urbefolkninger. Workshopen besto av to deler. I en åpen del presenterte de enkelte inviterte deltakerne sin forskning. Deretter utviklet inviterte deltakere sammen med prosjektgruppa forskningsspørsmål og en skisse til et forskningsprosjekt om urbefolkning i Norge og Australia.

Juhan Turi "Muitalus sámiiid birra" 100 jagi

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder:

Professor Vuokko Hirvonen

Prosjektnummer: 203219/V10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

13.9.-31.12.2010

2010: **130 000**

Med boka "Muitalus sámiiid birra" gjorde Johan Turi den samiske levemåten på 1900-tallet kjent, men samtidig er hans tekst i løpet av de siste 40 årene blitt en dyrebart kulturarv for samene selv. For samiske forskere er den en kilde som kan bidra med mye, enten det er snakk om filosofi, historie, pedagogikk, samisk språk, litteratur, duodji eller musikk. Personer fra forskjellige fagdisipliner har tilnærmet seg Turis bok ut fra sine ståsteder og synsmåter, noe som viser tekstens rikdom og mangfold. Seminaret er på samisk og er åpent for alle interesserte. Jubileumsseminaret er på to dager, der den første dagen er en fordypning i filosofi, språkvitenskap, kulturhistorie og pedagogiske spørsmål som oppstår i analyseringen av boka til Turi. Forelesningene den andre dagen vurderer problemstillinger i kunst/duodji og litteratur.

Innovasjonsprosesser, næringsutvikling og naturressurser – hva er samepolitikken plass?

Prosjektansvarlig:

Norut Alta-Áltá

Prosjektleder: **Professor Per Selle**

Prosjektnummer: 218291/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

20.-21.3.2012

2012: **150 000**

Konferansens søkelys var rettet mot i hvilken grad og hvordan samiske rettigheter lukker og åpner for utvikling og innovasjon. Konferansen hadde et særlig fokus på Finnmark fylke, da det er i dette fylket samepolitikken tilstedeværelse i samfunnsprosesser er tydeligst. Hovedfokuset var på relasjonen mellom det samiske samfunnet og majoritetssamfunnet, konkretisert gjennom og fokusert på hvilken plass samepolitikken og urfolksrettslige problemstillinger har i ulike forvaltningsregimer, blant både private og offentlige utviklingsaktører, og dermed i de nærings- og samfunnsmessige verdiskapingsprosessene som pågår.

Sørsamisk språkkonferanse 2010

Prosjektansvarlig:

Saemien Sijte

Prosjektleder: **Daglig leder Birgitta Fossum**

Prosjektnummer: 203226/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.9.2010-31.12.2013

2010: **150 000**

Historisk sett er sørsamisk, sammen med lulesamisk, lite brukt i offentlige sammenhenger og i skrift. Mange års fornorskningsspolitikk bidro til at sørsamisk i mange områder forsvant i hjemmene, og dermed ble sørsamisk som hverdagspråk truet. De seneste årene har det skjedd en rekke satsninger fra både sentralt, regionalt og lokalt nivå som holder på å snu utviklingen. Problemet i dag handler ofte ikke om vilje til forandring, men å finne personer med den kompetansen som kreves for å ta fatt i disse oppgavene. Det blir mer og mer tydelig i det sørsamiske miljøet at det kreves en formidabel innsats for å rekruttere sørsamiske språkbrukere til høyere utdanning. Men for å få samiske språkbrukere kreves det en stor innsats for å få inn språket i hverdagen, barnehager og grunnskolene. Samisk språk vil ikke utvikles dersom språket ikke brukes og er synlig, og hvis forholdene ikke legges til rette slik at det kan leve, bevares og utvikles. Det er viktig å fortsette jobben med å øke det sørsamiske språkets status gjennom å synliggjøre det både på et lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Ett viktig fokus på konferansen var rekruttering både på grunnskolenivå og til høyere utdanning.

Sørsamisk språkkonferanse var et bidrag til å samle de ressursene som finnes for en kraftsamling, der fagfolk/forskere, språkbrukere og makthavere sammen kunne definere behov og innsats. Konferansen

var delt inn i fire tema: Innlæringsmetoder og pedagogikk, sørsamisk som hverdagspråk, rekruttering til høyere utdanning og sørsamisk litteratur og læremidler.

Taking place – moving borders in Nordic literatures

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder: **Professor Vuokko Hirvonen**

Prosjektnummer: 234268/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.-30.10.2014

2014: **200.000**

During the last decades, the Nordic countries as well as Nordic literature have gone through essential changes. Due to the increasing globalization and side by side with the changing developments in the politics of language and minorities, what were once relatively fixed and definable concepts such as Sami, Finnish, Norwegian and Nordic literature, have expanded and acquired new meanings. The multicultural and multilingual society, with its changed attitudes, transcends former boundaries and concepts of the self. As the ideas of culture, history, language and nation are in a process of transformation in the Nordic countries, the concepts of identity and belonging, place and displacement, are changing. The conference will focus on topics related to indigenous literature, critique concerning national canons, concepts of borders and transgression of borders, themes of place, space and relocation in literature. The conference was carried out as a cooperation between Sámi University College and the network Diversity in Nordic Literature (DINO).

Sámi skuvlahistorjádutkamis sámi oahpu ovddideapmái – Sámi School History Conference at Sámi allaskuvla October 26th – 27th 2016

Prosjektansvarlig:

Samisk høgskole

Prosjektleder: **Førsteamanuensis Pigga Keskitalo**

Prosjektnummer: 259437/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

26.-27.10.2016

2016: **250 000**

We will invite key note speakers from four countries Sami people live in, two from each country. These researchers have been actively doing research about Sami school history, and it is important to bring them together in order to further develop the research and discuss the research field. Sami school history has been investigated lately quite a lot but the research has taken place in the frames of every country's own contexts. There has not been much co-operation between the research institutions. In 2009 a statement was written about Sami school history needs. The statement was updated in 2011. (<http://skuvla.info/dutkan-s.htm>). It is obvious that there is need for joint processes and co-operation the different countries. During the conference there will also be working groups planning further a joint research project.

Urfolksmatematikk i det 21. århundre – muligheter og utfordringer

Prosjektansvarlig:

UiT Norges arktiske universitet

Prosjektleder: **Førsteamanuensis Anne Birgitte Fyhn**

Prosjektnummer: 259411/F10

Bevilgningsperiode og finansiering fra Norges forskningsråd:

1.1.2017-30.6.2019

2017: **250 000**

På denne internasjonale konferansen om urfolksmatematikk blir samisk matematikkundervisning sammenliknet med matematikkundervisning hos to andre urfolk, maori på New Zealand og mikmaq i Atlantisk Canada. Hovedformålet med arrangementet er både å belyse felles utfordringer for samer, maori og mikmaq, og å åpne for nye muligheter for urfolksmatematikk. I tillegg til plenumsforelesninger inneholder konferansen rundebordsdiskusjoner. Disse diskusjonene er tenkt å munne ut i en eller flere publikasjoner. Poster sessions skal bidra til at både lærere og studenter når ut til et større publikum med sitt arbeid. Vi planlegger å redigere et internasjonalt matematikdidaktisk tidsskrift der proceedings blir presentert. I tillegg vil vi redigere et nummer av tidsskriftet Ottar, der læreres arbeider blir presentert på både nordsamisk, sørsamisk og norsk.

I henhold til den samiske læreplanen skal samisk språk, kultur og samfunnsliv danne basis for undervisningen av samiske elever, dette gjelder også for matematikkfaget. Dette utgjør en stor utfordring. Lærebøker som retter seg mot den nasjonale læreplanen, tar ikke høyde for at det eksisterer en samisk læreplan. Resultater fra arrangementet vil blant annet bli presentert i populærvitenskapelige publikasjoner, slik at temaet blir bedre kjent for foreldre, lærere og politikere. Arrangementet vil presentere muligheter for master- og doktorgradsarbeid innenfor feltet urfolksmatematikk, for å bidra til at flere studenter velger å fokusere på emnet. Arrangementet vil videre bidra til nettverksbygging mellom forskere innenfor urfolksmatematikk i ulike deler av verden.

Norges forskningsråd

Drammensveien 288
Postboks 564
1327 Lysaker

Telefon +47 22 03 70 00
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Utgiver:

© Norges forskningsråd
Program for Samisk forskning II – SAMISK
www.forskningsradet.no/samisk

Design omslag: Design et cetera AS
Foto omslag: Bussholdeplass: Marie Louise
Somby. Øvrige foto: Shutterstock

Oslo, januar 2018

ISBN 978-82-12-03654-3 (pdf)

Publikasjonen kan lastes ned fra
www.forskningsradet.no/publikasjoner